Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

GRÆNSE VAGTEN

TIDSSKRIFT FOR SØNDERJYDSK HISTORIE OG POLITIK

REDIGERET AF VILH. LA COUR

6. AARGANG. 7. HEFTE, APRIL 1924

INDHOLD:

Det ansvarlige Tyskland. — Hjortkær-Præsten Jep Hansens Beretning om sin Flugt i 1848. — Sydslesviger-Sang. — Friseren Harro Harring. — Maanedsoversigter IV. — Tilsendte Bøger.

6. AARG. 7. HEFTE APRIL 1924.

Det ansvarlige Tyskland.

Tyske Kraftudtryk hører ikke til Sjældenhederne — ikke engang officielle tyske Kraftudtryk. Tværtimod truer de med efterhaanden at blive saa talrige, at man vil have nogen Vanskelighed ved at huske dem. Og glemmes bør de dog ikke, thi betydningsløse kan de ikke kaldes. De afspejler paa en meget levende Maade den Psyke, som vi i vor politiske Tilværelse maa regne med, og bag de ugenerte Trusler staar en ærlig Vilje til at begaa Overgreb som i 1864, saa snart Lejligheden maatte byde sig.

Set paa denne Baggrund virker Folketingsmand Schmidt's Klage i Rigsdagen den 21. 3. over manglende dansk Tyskvenlighed virkelig forbløffende, og man maa give Mads Gram ubetinget Ret i hans Svar: at venskabelige Følelser ikke lader sig kommandere frem, men at de er afhængige af begge Parters gensidige Forstaaelse. Og med Forstaaelsen kniber det jo nu og da.

Vi tænker f. Eks. paa Folketingsmand Schmidt's Ord fra nævnte Møde:

Og saa skriger man dernede (Syd for Grænsen) op, fordi man ikke faar Lov til det og det, som man slet ikke har faaet Ret til! Man kan maaske sige: Vi har ikke Rettigheder nok. Men en anden

Og saa skriger man dernede (Syd for Grænsen) op, fordi man gør det; det gør det saa uhyre vanskeligt for Preussen i det hele taget at foretage sig noget.«

Man bør maaske tilføje, at Citatet er ordret — taget efter den stenografiske Beretning. Thi dets Karakter er unægtelig saadan, at Skeptikere kunde fristes til at tvivle om dets Ægthed.

Dèr vover denne forhenværende Præst og nuværende Politiker at tale om, at den danske Befolkning syd for Grænsen »skriger op«! Denne Mand, som efter eget Sigende ønsker Tysklands moralske Genrejsning og dets gode Forhold til Nabostaterne, tager ikke Betænkning om en Del af et Nabofolks Landsmænd at benytte Udtryk, som i Kynisme ligger udenfor Sømmelighedens Grænser, som er direkte egnede til at krænke Tusinder Danske paa det groveste, og som strider mod den Sandhed, man fra gammel Tid har tænkt sig det som Præstens, om ikke just Politikerens Sag at skaffe respekteret. Er dette et Udtryk for »det ny Tysklands« ny »Moral«, saa Gud naade os for Moralen, og er det paa d e n Maade, man tænker sig at genopbygge Verdens ruinerede Tillid til Tyskland, saa tror vi, man i det store Fædreland vil opleve Skuffelser, der ikke vil blive mindre end dem, som det kejserlige Tyskland nedkaldte over Befolkningens Hoved. Man standser uafladelig ved den Gaade: Hvorfor i Alverden er det umuligt for Tyskerne at tage ved Lære af Fortiden, saa de i al Stilhed kan gaa den Canossagang, som deres egne Forseelser har gjort nødvendig for dem?

Nej, de er m e g e t langt fra at føle Dybden af Nabofolkenes Bitterhed over gammel Uret og ny Udæskning. Hvis man vilde indlade sig paa at benytte den Schmidt'ske Terminologi, kunde man sige, at de ikke sjældent »skreg op« — som i tidligere Tid. Og vel at mærke: deres Protester (lad os bruge denne mere passende Betegnelse) gælder ikke nægtede Retfærdighedskrav; de gælder selve det Grundlag, hvorpaa Forholdet til Omverdenen skal bygges op — indgaaede Forpligtelser, afgivne Løfter. Og Protesterne fremkommer ikke fra uansvarligt Hold; men det er t y s k e E m b e d s m æ n d o g l e d e n d e P o l i t i k e r e, s o m f o r l y s t e r P l e b s m e d d e r e s »S k r i g e n«.

Derved faar denne Side af vort Mellemværende med Tyskland en større Rækkevidde, end man ellers kunde tilmaale den. Det er vor Pligt at lægge nøje Mærke til, hvad man paa officielt Hold mener at kunne tillade sig lige overfor os. Raserianfaldene er ikke betydningsløse Øjebliksudbrud. De aabenbarer for os den kroniske Sindstilstand, hvori den tyske Magtpolitiks Bankerot har nedsænket Nationen. Vi vil derfor gøre os det til en Regel her i »Grænsevagten«, hver Gang nye Udfald

mod os fremkommer fra officiel Side, da at notere dem under ovenstaaende Overskrift. Samlingen burde egentlig have været sat i System længe før. Man har været altfor tilbøjelig til at trække paa Skuldrene ad tyske Trusler, fordi Omstændighederne i en overskuelig Fremtid vil hindre vore ærede Modstandere i at sætte Truslerne i Værk. Men dette er jo en Sag for sig, og det forringer ikke Betydningen af, at snart sagt alle ledende Personligheder i Tyskland Gang paa Gang har underkendt det Retsgrundlag, hvorpaa en for Tyskheden overordentlig naadig Afgørelse af Grænsespørgsmaalet fandt Sted i 1920.

Vi begynder altsaa med de sidst foreliggende Vidnesbyrd om »det ansvarlige Tyskland's« Holdning.

Rigsindenrigsminister og Vicekansler **Jarres**
(ved Aabningen af Messen i Kiel 23. 3. 1924):

»Jeg har kunnet knytte tilstrækkelige Forbindelser af Slægts- og venskabelig Art siden Krigen, navnlig med Norden, med de Dele af Preussen, der er blevne os frarevne, til, at jeg veed, hvor smertelige de Følelser er, der er opstaaede og forbliver i de Dele af Slesvig-Holsten, som er røvede fra os. Ogsaa her er Fædrelandet blevet slaaet i en blomstrende Flanke, og det Saar, som ramte os, er smerteligt. Det vil gøre ondt, indtil Haabet, som vi ogsaa i denne Time mindes, gaar i Opfyldelse, at den Tid kommer, der atter skal gøre det godt.«

Rigsdagsmand, Dr. **Oberfohren**
(ved Festtale i Kiel 24. 3. 1924):

»Hvad der er sket, er en Ordning af Grænseforholdene ved en brutal Lemlæstelse af Selvbestemmelsesretten. Nordslesvigs Anneksion er et Rov af tysk Land fra dansk Side. Naar de verdenshistoriske Forhold former sig saaledes, at Tyskland igen bliver stærkt, vil vi hente os det Land igen, som Danskerne har røvet fra os.«

Kampen mod de arbejdsløse Danske i Slesvig By.

Vi bragte i sidste Hefte Red. Andreas Graus malende Skildring af Myndighedernes Kamp mod de arbejdsløse Danske i Slesvig By. Paa en Besværing fra den slesvigske Forening har Regeringspræsident Johanssen nu sendt Flensborg-Afdelingens Formand, Faktor Lausten, nedenstaaende Svar:

Regeringspræsidenten
J. Nr. I A VI 963. 12/3a R/3a N

Slesvig, den 26. Februar 1924.

Paa den mig tilsendte Udtalelse af Den slesvigske og Den frisisk-slesvigske Forening af 18. ds.

Ifølge § 6 i Rigsforordningen af 1. November 1921 vedrørende Forsorgen for arbejdsløse (R. G. Bl. S. 98 ff.) maa Forsorgen kun ydes til arbejdsduelige og arbejdsvillige Personer, som uforskyldt befinder sig i trængende Stilling. Ifølge Udførelsesbestemmelserne og de ministerielle Retningslinier hertil skal Spørgsmaalet om Trang og Arbejdsvillighed underkastes en streng Prøvelse, som nødvendiggør en tilstrækkelig Kontrol for at naa en Konstatering, som der ikke kan indvendes noget imod.

At det hører til de nævnte Foreningers Opgave at understøtte deres Medlemmer paa virksom Maade, saafremt de er i Nød, staar fast. I hvilken Udstrækning og i hvilken Form denne Understøttelse (Penge, Kærlighedsgaver og deslige) gives til de enkelte Medlemmer, har imidlertid hidtil unddraget sig alles Kundskab, for saa vidt de ikke hører ind under Foreningerne.

Formanden og Forvaltningsudvalget for det offentlige Arbejdsanvisningskontor i Slesvig gaar med Rette ud fra, at de paagældende Personer faar Understøttelse. Endvidere har de desværre gjort den Erfaring, at de, der understøttes paa den Maade, ikke i mindste Mon ser sig om efter en Arbejdsplads. Saa meget mere er det berettiget at antage, at det drejer sig om betydelige Understøttelser.

Derfor har Forvaltningsudvalget taget den Beslutning at udelukke de arbejdsløse, som tilhører Den slesvigske Forening, fra Arbejdsløshedsunderstøttelsen.

En fortsat Ydelse af Arbejdsløshedsunderstøttelse til de nævnte arbejdsløse kunde, naar de lovmæssige Bestemmelser anvendes, kun finde Sted, hvis Den slesvigske Forening, ligesom andre Velfærdsorganisationer, i uangribelig Form indrømmer det offentlige Arbejdsanvisningskontor henholdsvis Kredsvelfærdskontoret en Kontrolret over de Kærlighedsgaver, der fordeles. Det overlades til de arbejdsløse, som er blevne ramte ved Standsningen af Understøttelsen, som Medlemmer af Foreningen selv i deres egen Interesse at stille et Andragende i den Retning.

Denne Beslutning er efter det nævnte berettiget ifølge Loven. I øvrigt er den ifølge § 8 i Forordningen af 15. Oktober 1923 vedrørende Tilvejebringelsen af Midler til de arbejdsløses Forsorg (R. G. Bl. S. 943) endelig. En Indgriben fra Tilsynsmyndighedernes Side kommer ved den givne Stilling heller ikke i Betragtning.

sign. Johanssen,
Stadfæstet:
Meldan,
Kancelli-Assistent.

Det er jo en meget snild Maade at forsvare en Hensynsløshed paa. Den slesvigske Forening er en »Velfærdsorganisation« — vi andre troede, det var en politisk Forening! Det viser bl. a. Vedtægterne, som ikke er Hr. Johanssen ukendte. Der skal føres Kontrol med, hvad private Mennesker af egen Drift maatte føle Trang til at yde enkelte Medlemmer af Foreningen som Kærlighedsgaver. Det er saa nogenlunde, hvad vi paa Dansk kalder »et stift Stykke«. Skulde privat Godgørenhed, som i det givne Øjeblik kan være kærkommen nok, men som ikke i ringeste Maade yder Modtageren nogen Fremtidsgaranti, aflaste Myndighederne for deres Forpligtelser, saa vilde det se ilde ud mange Steder i Riget, hvor Tusinder er hjulpet ved udenlandsk — bl. a. d a n s k — Hjælpetjeneste. Vi tvivler om, at de danske Kærlighedsgaver, som er kommet v i r k e l i g e Tyskere til Gode, har hindret disse i at oppebære en offentlig Hjælp, som Loven har hjemlet dem.

Og endelig er der den Paastand, at Foreningens arbejdsløse Medlemmer ikke bryder sig om at søge Sysselsættelse. Det er en Sigtelse, der er fremsat af det slesvigske Forvaltningsudvalg. Men Tilløb til noget Bevis for dens Vederhæftighed er ikke gjort, og indtil videre maa vi derfor — ud fra vort almindelige Kendskab til tyske Paastandes Værd — have Lov til at møde Sigtelsen med alt muligt Forbehold.

Forøvrigt syntes det for nylig, at de f l e n s b o r g s k e Myndigheder agtede at uddanne sig efter bedste s l e s v i g s k e Forbillede. En Enke fra Nystaden sendte »Flensborg Avis« flg. Brev:

»Jeg havde henvendt mig til de arbejdsløses Udvalg for at opnaa en Bevilling af Linned hos Forsorgen. Paa min Forespørgsel til den derværende Afdeling, om mit Andragende var blevet bevilget ved Udvalgsmødet, modtog jeg følgende Svar:

›Deres Andragende er ikke blevet bevilget, da De understøttes af Danskerne, og Deres Understøttelse vil heller ikke mere blive Dem udbetalt.

(Underskrift.)‹‹

Et Medlem af de danske arbejdsløses Udvalg henvendte sig derpaa til Afdelingsbestyrer B a u m b a c h for at udbede sig en Forklaring, og Hr. Baumbach svarede:

›Vi har fra Forsorgen modtaget Paalæg om at afslaa Ansøgninger fra alle Medlemmer af Den slesvigske Forening om særlige

Forskud (som, saafremt de bevilges, maa afdrages ugentlig med 10 Procent af den ydede Understøttelse); man vil tillige fratage disse Folk selve Understøttelsen.«

Nogle Dage senere (21. Marts) kunde »Flensburger Nachrichten« dog oplyse, at naar man havde nægtet en arbejdsløs Mands Kone Understøttelse, fordi hun var Medlem af Den slesvigske Forening, saa skyldes det en Funktionærs Ukendskab, og Nægtelsen var allerede tagen tilbage. »Det er en Kendsgerning, at man udbetaler Arbejdsløshedsunderstøttelsen til alle arbejdsløse, uden Hensyn til, hvilke Foreninger de tilhører.«

Derimod foretager man — for at forebygge, at nogle støttes fra flere Sider — Efterforskninger, hvor det gælder »alle andre overordentlige Understøttelser«, som af private Midler ydes gennem Velfærdskontoret.

Danske Flensborg-Børn nægtes Ret til at komme til Danmark.

I en Børnetransport, som om kort Tid skal afgaa til Danmark, var der blandt de Hundreder af tyske Børn, der gæstfrit indbydes til 3 Maaneders Plejeophold i Danmark, ogsaa skaffet Plads til ca. 35 Børn fra den danske Menighed i Flensborg.

Initiativet dertil er udgaaet fra nogle stedlige Komiteer i Danmark, som vidste Besked med, at der ogsaa fandtes underernærede Børn i Flensborg, og som mente, at naar nogle Plejehjem hellere vilde have et Barn fra den danske Menighed i Flensborg, end et Barn fra Hamborg eller Berlin, saa maatte det blive disse Hjems Sag. Det samme har aabenbart Fælleskomiteen i København, gennem hvilken Indbydelserne gaar, ogsaa ment; den har modtaget Plejehjemmenes Indbydelser til de Børn fra den danske Menighed, som med megen Omhu var udsøgte af Menighedens Sygeplejersker, og ekspederet disse Indbydelser videre til »Røde Kors« i Berlin; den har modtaget Indbetaling og Rejsepenge fra Plejehjemmene, og alt var i Orden, paa nær en Lægeattest for, at Børnene trængte til Plejeophold.

For at faa denne skulde Børnene møde til Undersøgelse hos Skolelægen Dr. Schierning, der imidlertid ikke kunde anse nogen af dem for »erholungsbedürftig« (trængende til Plejeophold). Efter hvad Mødrene meddeler, har Skolelægen end ikke i alle Tilfælde gjort sig den Ulejlighed at undersøge Børnene, medens han derimod direkte har udtalt, at der skulde ingen Børn fra Flensborg til Danmark; det var kun for sydtyske Børn. Børnene fra Flensborg havde bedre af at komme sydpaa til »Heuberg«.

Blandt de saaledes afviste Børn har en meget stor Del været syge næsten hele Vinteren; adskillige maa holdes hjemme fra Skole paa Grund af Underernæring eller typiske Underernæringssygdomme. Men trængende til Plejeophold i Danmark er de efter Skolelægens Mening altsaa ikke — de kan komme til »Heuberg«.

Om man har tænkt sig at underrette Plejehjemmene om, at de ikke kan vente at modtage de indbudte Børn, vides ikke; det behøves maaske heller ikke. Men maaske danske Blade ved at optage dette vil meddele Hjemmene Grunden til Børnenes Udebliven. (»Flensb. Avis« 16. 3.)

En flensborgsk Skolesag for Landsretten

For Flensborg Landsret forhandledes i Gaar Formiddags (27. Marts) en Skolesag, der er skikket til at vække Opmærksomhed. Som Formand fungerede Landsretsdirektør Dr. Hansen, som Meddommere Landsretsraaderne Tasche og Prølss og som offentlig Anklager Statsadvokaturraad Stolterfoth.

Blandt de Elever, der i Foraaret 1923 var anmeldte til Optagelse i den private danske Realskole i Flensborg, var en 14 Aars Dreng, der hidtil havde gaaet i den kommunale Mellemskole. Skoleraad Lorenz nægtede imidlertid et større Antal Børn Adgang til Realskolen, idet han betegnede dem som uskikkede til at følge dens Undervisning, og blandt de afviste den omtalte, fra et godt dansk Hjem stammende Dreng.

Faderen mente imidlertid at have Ret til at kræve Drengen optagen i dansk Privatskole — Grundskolen var jo tilbagelagt — og vægrede sig ved at sende ham tilbage i den tyske Skole. Saa blev der rejst Sag imod ham for Skoleforsømmelse; men den flensborgske Bisidderret gav ham Medhold. Drengens Skolepligt blev ogsaa efterkommen i den danske Realskole, der var koncessioneret af de prøjsiske Skolemyndigheder og stod under deres Tilsyn. Man havde derfor ikke haft Lov til at formene ham Adgang til Skolen.

Da Faderen fastholdt sin Vægring ved at sende Sønnen tilbage i tysk Skole, gik Drengen altsaa stadig hjemme, og med denne Kendsgerning samt Bisidderrettens Dom for Øje ansaa Lederen af den danske Realskole, Rektor, Dr. phil. A. Hans-

sen det for uforsvarligt, at han vedblivende var uden Undervisning, og fra November fik han derefter private Timer paa Skolen.

Imidlertid indankede Statsadvokaten den frifindende Dom, og Sagen forhandledes derefter i Gaar for Landsretten. Som Vidner var stævnede Skoleraad Lorenz, Rektor Dr. Hanssen og den kommunale Mellemskoles Leder, Rektor Schmidt, sidstnævnte havde imidlertid undskyldt sig paa Grund af Sygdom.

Efter at Underrettens Kendelse var oplæst, kaldtes Skoleraad Lorenz frem, idet han anmodedes om at ytre sig vedrørende Sagen. I en lang Forklaring sagde Skoleraaden, at man i 1922 havde optaget et større Antal uegnede Børn i den danske Privatskole, og derfor var der besluttet at skride ind. I Samraad med Regeringen i Slesvig havde han saa i Foraaret 1923 foretaget en Prøve vedrørende de anmeldte Elever, og blandt dem, der ikke egnede sig til Optagelse, var den omtalte Dreng, der havde et »fuldkommen mangelfuldt« Vidnesbyrd fra Mellemskolen og ikke vilde kunne følge Undervisningen i den danske Realskole. Under en Tilstrømning (»Ansturm«) af Forældre paa Skolekontoret havde Vidnet betydet Faderen, at han under ingen Omstændighed kunde give sit Samtykke til, at Drengen kom over i Realskolen. Til sin Forbavselse havde Skoleraaden saa alligevel senere (i Efteraaret) fundet Drengen paa Fortegnelsen over Skolens Elever.

Skoleraaden henholdt sig til, at han som »nebenamtlicher, ehrenamtlicher, unbesoldeter Kreisschulinspektor« gav Udtryk for Regeringens Synspunkter, og han maatte hævde, at inden nogen kunde lade sit skolepligtige Barn undervise privat, maatte han paavise, at denne Undervisning var en tilstrækkelig Erstatning for den offentlige, og have Skolemyndighedernes Samtykke.

Vidnet skildrede et andet Tilfælde, hvor han først havde nægtet sin Tilladelse, men senere givet den, efter at vedkommende Elev i 4 Maaneder havde faaet Privatundervisning i Engelsk.

Formanden spurgte, om Undervisningen i Duborg-Skolen, hvis den omtalte Dreng var kommen i en lavere Klasse, ikke maatte betragtes som fyldestgørende.

Skoleraaden: Jeg vidste slet ikke, at Drengen under-

vistes i den danske Realskole, og jeg maa give min Tilladelse forud.

Forsvareren, Dr. jur. Trenckner spurgte ogsaa, om Skoleraaden ikke vilde have fundet Drengens Undervisning fyldestgørende, hvis han var kommen i en lavere Klasse.

Skoleraad Lorenz vilde ogsaa finde det betænkeligt at sætte en svagt begavet Dreng hen blandt langt mindre Børn.

Dr. Trenckner: Hvorledes har han nu artet sig i den danske Skole?

Skoleraaden kunde ikke udtale sig om enkelte blandt 470 Elever i den danske Skole.

Statsadvokaten fremsatte en Bemærkning om, at den danske Skole vel ikke var saa fremragende, saa den kunde gøre dygtige Elever ud af Børn, som ikke kunde følge med i den tyske Skole.

Forinden Dr. A. Hanssen blev kaldt frem, trak Retten sig tilbage til en Raadslagning, og derefter meddelte Formanden, at det ved Rektorens Afhøring kun kom an paa et enkelt Spørgsmaal.

Dr. Hanssen vilde gerne afgive sin Forklaring, da det drejede sig om et Spørgsmaal af principiel Betydning, paa Dansk.

Formanden oplyste, at det kun drejede sig om et enkelt Spørgsmaal, nemlig: I hvilken Klasse blev Drengen optaget?

Dr. Hanssen: I fjerde Klasse, for Børn i 14—15 Aars Alderen.

Formanden spurgte, om Drengen blev forflyttet nu til Paaske.

Dr. Hanssen gjorde opmærksom paa, at han jo manglede et halvt Aars Undervisning (han optoges i November) og derfor ikke kunde komme med over.

Statsadvokaten nævnte i et længere Indlæg som en kendt Sag, at der jo var noget dragende ved den danske Skole, selv om man hørte hjemme i en Hjælpeskole (!). Skolemyndighederne havde Ret og Pligt til at prøve og afgøre, om en Privatundervisning var tilstrækkelig til at sikre Barnet gavnlig Oplæring, en fyldestgørende Erstatning for den offentlige Undervisning. Den anklagede var klar over, at han handlede imod

Myndighedernes Anordning, og derfor maatte han straffes. Taleren androg paa 20 Mark i Bøde.

Advokat Trenckner ankede over, at Vidneførselen var bleven begrænset paa utilstedelig Maade. Skoleraaden havde haft Lejlighed til at udtale sig frit om hele Sagen; men da det danske Vidne kom frem, begrænsedes dets Afhøring til eet Spørgsmaal. — Dr. Trenckner bad om at føre til Protokols, at man ikke havde ladet Dr. Hanssen ytre sig om hele Sagen, og at man havde forhindret, at der blev stillet en Række Spørgsmaal, saaledes om, hvorledes Drengen nu klarede sig i den danske Skole.

Advokaten sagde, at der nok herskede Folkeskoletvang, men ingen Mellemskoletvang; alene af den Grund maatte den anklagede frikendes. For øvrigt er begge Drengens Forældre fra første Zone og taler kun Dansk i Hjemmet. Det er givet, at det saa ikke er saa nemt for et Barn at følge med i de forskellige Fag i en tysk Skole. Det eneste rigtige var at sende ham i en dansk Skole, hvor han hørte hjemme. Naar man har forhindret det, saa er dette et Udslag af et overspændt prøjsisk System, der ogsaa virker til Skade for Tyskheden. Det har ganske rigtigt vist sig, at Drengen nu nok kan følge med i den danske Skole. Faderen troede at være i sin Ret, og han kan ikke straffes.

Efter længere Tids Raadslagning forkyndtes Dommen: Det er fastslaaet, at Drengen har forsømt Skolen fra 23. til 28. April 1923. Det kommer ikke i Betragtning, om der før Myndighedernes Indskriden er givet Faderen en Advarsel, da en saadan kun er foreskreven for Skoler paa Landet. Drengen blev optagen i den private danske Realskole i en Klasse, der svarer til Tertia. Spørgsmaalet er saa, om det var en fyldestgørende Erstatning for den hidtilværende Undervisning. Skolemyndighederne har erklæret, at det ikke var en fyldestgørende Erstatning, og dette har Faderen vidst. Han har altsaa gjort sig strafbar.

Dommen lød paa en Pengebøde paa 20 Guldmark.

Selve Kendsgerningen i ovenomtalte Sag er nemt opridset.

Efter prøjsisk Skolelov ophører Grundskolepligten i 10 Aars-Alderen. Først efter mindst 4 Aars Forløb kan Forældrene bestemme, om de vil lade deres Børn gaa over i en højere, eventuelt privat Skole eller ej. I det Tilfælde, der her er Tale om, søgte man at forhindre en Dreng fra et dansk Hjem, der var

naaet ud over Grundskolealderen, i at blive optaget i en dansk Privatskole, vel at mærke i en Skole, der er godkendt af de prøjsiske Skolemyndigheder og staar under deres Tilsyn.

Den flensborgske Skoleraad mener at se en Opgave i og at have Midler i Hænde til at sætte en Bom for, at den danske Dreng kommer i dansk Skole, og Flensborg Landsret har givet ham Medhold.

Men forhaabentlig er det sidste Ord i den Sag endnu ikke talt. (»Flensborg Avis« 28. 3.)

Hjortkær-Præsten Jep Hansens Beretning om sin Flugt i 1848.

Ved cand. theol. H. F. Petersen.

Nedenstaaende gengives en vistnok hidtil utrykt Skrivelse, som Pastor Jep Hansen efter sin Ankomst til S. Bjert Præstegaard sendte til Kultusministeriet. Aftrykket er foretaget efter den Afskrift, der findes mellem Hansens Breve til Regenburg i dennes Privatarkiv paa Rigsarkivet. Yderligere har jeg sammenlignet den med Originalskrivelsen*), som Rigsarkivet ligeledes har overladt mig til Afbenyttelse. Retskrivningen er i det væsentlige bibeholdt.

Om Jep Hansens personlige Forhold giver selve Skrivelsen egentlig tilstrækkelig Oplysning. Han var en ejendommelig Præst af den gamle Skole, omstændelig i sin Tankegang, men redelig og afholdt. Nogle faa nødvendige supplerende Oplysninger har jeg givet i Noterne og til Slut tilføjet, hvad hans Provst, Rehhoff, paa given Foranledning udtalte om ham, samt Conceptet til Ministeriets Svar.

Hr. Cultusminister!

Deres Excellence ville godhedsfuld undskylde, naar jeg i min Raadvildhed føler mig foranlediget til at tage min Tilflugt til Dem, af hvem jeg ikke i mindste Maade nogensinde har havt den Ære at være bekjendt, og at bede Dem om Deres gode Raad og Vejledning i et for mig meget vanskeligt Anliggende. Jeg er Præst i Jordkjer Sogn, der ligger en Miil vestlig for Apenrade i Apenrade Amt, i hvilket Embede jeg har været i henved 27 Aar, men er flygtet her til Bjert af Frygt for at gribes og føres til Rendsborg eller andetsteds af den saakaldte provisoriske

*) Cult. Min. 1ste Dept. Br. Nr. 2124/1848.

Regering eller dens Haandlangere. Hvad der har kunnet foranlediget mig hertil, vil jeg her nærmere søge at forklare. Jeg er født (10. Marts 1785) og opdraget af danske Forældre (af gammel sønderjysk Bondeslægt) og det i Sognet, hvori jeg hidindtil har været Præst, men har studeret paa den latinske Skole i Flensborg og ved Universitetet i Kiel (1812—18).*) Før de nærværende Uroligheder begyndte, var jeg ikke nogen stor Politiker, men røgtede mit Kald og dyrkede Videnskaberne efter Evne og med de mig dertil givne Midler. Desaarsag tog jeg heller ikke strax nogen ivrig Deel i de Stridigheder, som snart begyndte at reise sig i Stændersalen, efterat de raadgivende Stænder vare blevne indførte, og først efterat de dynastiske Spørgsmaal eller Spørgsmaalet om Arvefølgen var kommen paa Bane og det Ønske og Forlangende var bleven udtalt i den Slesvigske Stændersal, at Slesvig maatte indlemmes i det tyske Forbund, begyndte jeg at indsee Farligheder i disse politiske Spørgsmaal og blev ikke mere ligegyldig ved Sagen.**) Jeg læste nu ikke alene de vigtigste af de Skrifter, som udkom for den slesvig-holsteenske Sag, men ogsaa andre, som vare rettede derimod, og jeg modtog snart den faste og fulde Overbeviisning, at Slesvig vel var uadskillelig forbunden med Danmark, men at Holsteen under visse Omstændigheder nok kunde skilles fra Slesvig, og nu troede jeg ogsaa at maatte omtale denne Sag og udtalte min Overbeviisning derom for min Menigheds Medlemmer, hvilket jeg dog aldrig gjorde fra Prædikestolen, men ved andre passende Leiligheder, hvor jeg ellers kom sammen med dem, og Alle med ene Undtagelse af en 3 til 4, der paavirkedes for meget af de ivrige Sles.-Holsteenere i Apenrade, antoge ogsaa min Mening. Dertil kom, at jeg formedelst den mageløse Talefrihed, vi hidindtil havde havt her i Landet, ogsaa naar jeg i Selskabet kom sammen med ivrigt Sles.-Holsteensksindede, tog mig den Frihed med Bestemthed, og som jeg tror med gode Grunde, at forsvare den danske Sag imod disse, ihvorvel jeg vidste, at jeg derved gjorde (mig) forhadt af mangen En. Desaarsag blev jeg, hvem Man ellers, fordi jeg var tyskdannet, havde

*) 1823 ægtede han en Datter af en theologisk Professor i Kiel, Eckermann.

**) Ang. Krigens vækkende folkelige Virkninger jævnfør iøvrigt P. Lauridsen; »Mellem Slagene« i Sønderj. Aarb. 1900, S. 62.

troet at være Slesvigholst., med Rette anseet for dansksindet, og i min Menighed var jeg almindelig bekjendt som saadan.

Saaledes stode Sagerne, dengang Urolighederne for Alvor brøde ud, og Bønderne i mit Sogn, der ofte vare raadvilde, tyede hen til mig for at høre mit Raad, som de ogsaa efter Evne og Indsigt altid fulgte i denne Sag. Man hvad der videre foregik i min Menighed indtil vore Troppers Tilbagetog fra Slesvig (23. April) vilde (det) her være for vidtløftigt at gjennemgaae i det Enkelte. De første Tydskere, vi fik i Indquartering i Jordkjer, vare Slesvig-Holstenere, anførte tildeels af preussiske Officerer. En Kaptain og Greve ved Navn Brokdorf kom med 2 preussiske Lieutenanter og en Overlæge i Quarter hos mig, hvilke jeg beværtede med samme Gjæstfrihed, som jeg havde beviist mod de Danske. Da disse Tropper havde Rastdag, kom flere Officerer fra de andre Compagnier, som laa i de nærliggende Byer, sammen i Pastoratet, iblandt andre ogsaa 2 meget dannede Frivillige fra Rhinegnen. Ved denne Lejlighed bleve de politiske Spørgsmaal dygtigt drøftede, og jeg tillod mig med meget Maadehold at yttre Tvivl om den slesv.-holsteenske Sags Retfærdighed, hvortil Grev Brokdorf intet andet sagde, end at han vel hørte, at jeg var Slesviger, men tilføiede dog, at de politiske Meninger maatte være frie. Imidlertid havde de 2 Frivillige indladt sig i en Samtale med mine Døttre (jeg har 2 Døtre*) og har været Embeds- [skal formodentlig være Enke-] Mand i 13 Aar) og forundrede sig over, at Folket her ikke talte Tydsk, og indsaae vel, at de ikke vare meget kjærkomne som Folkets Befriere. Denne Samtale førte til, at de overbeviistes om, at de kæmpede for en meget slet Sag og yttrede, at de vilde tage deres Afsked og forlade Armeen, hvilket ogsaa skete; thi paa deres Hjemreise besøgte de mig og bleve flere Timer hos mig og glædede sig over, at de nu var frie for at kjæmpe for en uretfærdig Sag. De opfordrede mig til at reise til Frankfurt**) for

*) Den ene, Maria Elise, blev 1853 gift med senere Biskop i Ribe C. F. Balslev, hun dyrkede Malerkunsten, medens hendes Søster, Amalie, som 1860 ægtede Gaardejer Jes Nielsen, Kassø, foretrak Musikken, foruden at hun optraadte som Digterinde. En sympatisk Omtale faar Søstrene bl. a. i Christine Daugaard: »Biskop D.« En Mindebog 1896. II, S. 42.

**) Her var den tyske Forbundsdag samlet.

der for Forsamlingen at fremlægge mine Grunde, men da jeg beviiste dem, at dette var umuligt, sagde den ene ved Navn Jensenius, at han, naar han var kommen hjem, vilde lade Sagens Sammenhæng indrykke i den cøllnske Tidende. Dagen efter at Slesv.-Holsteenerne havde forladt os, modtog jeg vedlagte Brev *), som jeg tilfældigvis havde i min Lomme, da jeg flygtede.

Ihvorvel Rygtet havde sagt, at begge vore Kirkevisitatorer, Hr. Amtmand Stemann og Hr. Provst Rehhoff, havde anerkjendt den provisoriske Regering, men dog begge, medens vore Tropper vare os endnu, bleve i deres Embedsstillinger, saa troede jeg, at maatte give Møde, hvilket jeg ogsaa gjorde. De øvrige Præster i Amtet, hvor af Enhver havde modtaget et Brev af samme Indhold som mit, gav Møde, med Undtagelse af Pastor (Christian) Petersen i Hellevad, der nogle Dage før var bleven bortført af danske Husarer, og Pastor Schrader i Bedstedt; af hvad Aarsag han ikke kom, veed jeg ikke, thi han gjælder for, hvad jeg ogsaa troer han er, en Slesv.-Holsteener. Inden vi blev indladte til at tale med den provisoriske Regjerings Commissairer, toge vi i Overveielse, om det kunde forenes med vor Embedseed at lade den provisoriske Regerings Anordninger bekjendtgjøre, og de Fleste meente, at dette ikke lod sig gjøre uden at blive mistænkte i vore Menigheder for at have anerkjendt denne Regjering og vare Slesv.-

*) Im Auftrage der provisorischen Regierungscommission für Schleswig ersuchen wir Ew. Hochwohlehrwürden Sich unfehlbar am Montage den 1. Mai d. J. spätestens um 12 Uhr zu einer Besprechung im hiesigen Amthause einzufinden und eine Abschrift Ihrer Beantwortung der von der Allerhöchst angeordneten Commission für Schleswig in Hadersleben aufgegebenen sieben Fragen mitzubringen.

Apenrade im Kirchenvisitatorio den 30. April 1848.

Stemann. Rehhoff.

(Med Hansens Haand:)

De her omtalte 7 Spørgsmaal bleve i Mødet den 1ste Mai aldeles ikke vedrørte.

Jep Hansen.

An

Den Herrn Pastor Hansen

in

Jordkirch

Holsteensksindede. Da vi derpaa bleve indkaldte til den paabudte Samtale med Commissairerne: Harbou & Jacobsen, og den Første havde forelæst os deres Commissarium, hvorhos han ogsaa iblandt andet yttrede det Ønske, at vi vilde blive i vore Embeder og holde Menighederne i Ro, svarede længe ingen af de tilstedeværende Præster; endelig tog jeg til Orde og sagde i en meget rolig Tone, at jeg foreløbigen tillod mig at bemærke, at vi Præster vare aldeles utilgjængelige for enhver Frygt for det Onde, som den provisoriske Regering kunde tilføie os; vi frygtede hverken for Suspension eller Afsættelse, siden vore Tjenester under nærværende Tidsomstændigheder aldeles Intet kunde indbringe os, og vi maatte endog tilsætte ikke Ubetydeligt af vor private Formue: saaledes havde jeg i Forgaars foruden 4 Officierer 100 Menige i Indqvartering. Imidlertid billigede vi ganske og gik gjerne ind paa den provisoriske Regjerings Begjæring at blive i vore Embeder og at røgte vort Kald til Folkets Tarv og Beroligelse, forudsat at der Intet fordredes af os, der nødvendig maatte svække den Agtelse, hvori vi stode hos vore Menigheder og hindre os i, at vor Virksomhed kunde have velgjørende og beroligende Frugter. Men jeg med mine øvrige Embedsbrødre frygtede meget for, at hvis vi lode den provisoriske Regerings Anordninger bekjendtgjøre efter Gudstjenesten, vilde vore Menigheder ansee dette for et Bevis paa, at vi havde anerkjendt denne, i hvilket Tilfælde da al vor Indflydelse vilde være tabt; thi skjøndt Folket her i Almindelighed i Henseende til de politiske Anliggender hidindtil syntes at været temmelig indifferent, saa var dog siden Urolighedernes og Krigens Udbrud den danske Nationalfølelse vaagnet og bleven levende hos det og reiste sig nu hver Dag med altid større Styrke. Dette erkjendte og alle øvrige Præster for fuldkommen sandt, og Pastor Prahl fra Østerlygum tilføiede som Beviis paa, hvor sandt det var, at vi vilde miste al Indflydelse paa vore Menigheder fra det Øieblik af, at de troede, at vi havde anerkjendt den provisoriske Regjering, at en stor By i hans Menighed, hvilken By udgjorde den tredie Deel af samme — han meente Gienner — havde i 3 Søndage troet, at han havde anerkjendt den provisoriske Regjering, og ikke et eneste Menneske fra denne By havde paa disse Søndage været i Kirke. Da Prahl begyndte at tale, taug jeg og det med Flid, thi jeg vilde ogsaa give mine øvrige Em-

bedsbrødre Leilighed til at udtale sig, at Meningen ikke skulde af Commissairerne ansees for at være min alene. Efterat nu Prahl og ogsaa Pastor Ka(ftan) i Løit havde talt om Forskjelligt, som her ikke er af Vigtighed, vendte Commissairerne sig til Sognefogderne og Amtsfuldmægtigerne, hvilke i Begyndelsen svarede meget beskedent, men da deres Svar altid bleve drøiere, fik vi Præster Tilladelse til at gaae; venteligen fordi Man ikke ønskede, at vi skulde høre det. Thi min Foged Eschildsen i Nübbel har siden fortalt mig, at de alle vilde afgive deres Bestallinger og nedlægge deres Tjeneste, og at Commissairerne maatte bede dem om at blive i deres Stillinger, uagtet de vare saa lidet tydsksindede, at nævnte Eschildsen frit ud erklærede, at han hellere vilde døe end blive tydsk.

Fra denne Dag, den 1ste Maidag gik Alt sin stille og jævne Gang hos os, og der hændtes Intet førend d. 19de, da Amtmand, Kammerherre v. Stemann kom kjørende til mig og fortalte, at jeg især var sværtet for den provisoriske Regjering som den der især opæggede Folket imod den. Hertil svarede jeg, at dette var usandt, at jeg meget mere i alle mine Prædikener havde søgt at trøste (og) berolige Folket i denne bedrøvelige Tid og anførte ham til Beviis herpaa de Themater, hvorover jeg havde prædiket og især Indholdet af den Prædiken, jeg havde holdt Dagen i Forvejen, Bededagen; at jeg heller aldrig kom ud i min Menighed, med mindre jeg blev kaldet til en Syg; men at jeg ikke kunde forhindre, at En og Anden kom til mig for at faae Raad i sin Forlegenhed og Trøst i sin Sorg, og at jeg ogsaa gjerne vedgik, at jeg ikke var sles.-holsteensk sindet, men ansaae det for den største Ulykke, der kunde vederfares Slesvig, helst den dansktalende Deel af samme, dersom det blev indlemmet i det tydske Forbund; at jeg iøvrigt holdt mig rolig og stod aldeles ikke i nogen Brevvexling eller nogensomhelst Forbindelse med de Danske. Min Embedseed berørte jeg ikke for Amtmanden for ikke at saare ham. Han erkjendte mine Grunde for gode og erindrede, at vi før havde været af een Mening angaaende denne Sag, hvilket ogsaa var sandt, thi naar jeg ved forskjellige Leiligheder havde talt imod Provst Rehhoff, saa syntes Amtmanden altid at være paa min Side, saa at jeg i mit Hjerte har undret mig over, at han havde anerkjendt den provisoriske Regjering. Vi skiltes imidlertid ad som gode Venner, og han

sagde, at han altid havde forsvaret min Sag for den provisoriske Regjering.

Tirsdagen derefter, altsaa, om jeg ikke tager feil, d. 22de Mai kom hannoverske Dragoner paa deres Tilbagetog fra Jylland i Indqvartering hos os, og jeg havde en Ritmester Westfeld og en Lieutenant Podens. Ritmesteren requirerede samme Dags Eftermiddag en Vogn til Apenrade, hvortil han ikke, som ellers ved en saadan Leilighed var skeet, tog min, men min Naboes Vogn. Om Aftenen kom han igjen, og da der Intet blev talt om de politiske Anliggender, og disse Officerer vare meget dannede Mænd, saa levede vi paa en meget venskabelig Fod med hverandre. Dagen derefter gik jeg igjennem Salen, hvor Ritmesteren sad og skrev; han kaldte mig da til sig, viste mig Underskriften paa et Brev, som han havde ihænde, og spurgte mig, om jeg kjendte Haanden. Da jeg bejaede dette og at det var min Nabo Friedrich Jacobsens Haandskrift, spurgte han mig, om det var denne Mands Heste og Vogn, han igaar havde havt til Apenrade, og om han var beslægtet med Matzen paa Christiansminde — en Ladegaard ved Aarslev, en By i mit Sogn — eller om de havde Heste sammen. Hertil svarede jeg, at det ikke var mig bekjendt, at de havde Heste sammen, men beslægtede vare de slet ikke, med mindre Man vilde ansee det for et Slægtskab, at de begge vare Sles.-Holsteenere. Brevets Indhold viste Ritmesteren mig ikke, om hvilket jeg derfor fik den Mistanke, at det angik mig. Til Fried. Jacobsen og Matzen syntes Ritmesteren imidlertid ikke at skrive.

Samme Dags Eftermiddag modtog jeg et Brev fra Kirkevisitatorerne af 20de Mai, som skulde være tilstede den 5de og som jeg maa beklage ikke at kunne vedlægge, fordi min Flugt skeete saa hastigt, at jeg ikke fik Tid til at tage det med. Brevet er tydsk og unægteligen conciperet af Provst Rehhoff, hvis peremptoriske Stiil jeg kender, og dets Indhold dette: Efterdi det falske Rygte havde udbredt sig fra den Sammenkomst, som Amtets Præster havde den 1ste Mai med den prov. Regjerings Commissairer, som om Amtets Præster eller dog nogle af disse ikke havde villet anerkjende den prov. Regjering, og dette Rygte havde erholdt Stadfæstelse derved, at Præsterne endnu ikke lode denne Regjerings Anordninger publicere, saa paalagdes Præsterne herved Befaling, at de for at gendrive dette

Rygte næste Søndag skulde begynde med at lade disse Anordninger bekjendtgjøre og Mandagen derpaa den 29. Mai, hvis de ikke fandt en sikker Leilighed, skulde med Bud sende de publicerede Anordninger med det paategnede Certificat, at Publicationen var skeet, til Amthuset i Apenrade; tillige paalagdes dem at have et vaagent Øie med de deres Inspection underlagte Skolelærere, at disse roligen røgtede deres Kald og ikke blandede sig i politiske Umtriebe, og ifald disse tillode sig saadant, da strax at melde det til Kirkevisitatorerne, som da nok skulde varetage det Fornødne. Af Brevets Slutning seer Man, hvilke Midler der anvendes for at vinde Tilhængere for den sles.-holsteenske Sag.

Af hvad jeg har fortalt om det, der blev aftalt og afgjort d. 1ste Mai paa Amthuset, behøver dette Brev næppe nogen Commentar; thi lod jeg Anordningerne publicere, skulde dette tjene til et talende Beviis paa Anerkendelse af den provisoriske Regjering, hvilket jeg i min Samvittighed ikke kunde forene med den Troskab, jeg havde svoret min Arveherre og Konge. Dette Brevs jesuitiske Indhold, hvori den rene simple Sandhed blev fordreiet til Løgn og Løgn gjort til Sandhed, opæggede mig saaledes, at jeg for første Gang under disse Uroligheder havde Møie med at bevare min Rolighed. Brevet forelagde jeg Ritmesteren og Lieutenanterne, forklarede dem dets sande Indhold og spurgte, hvad jeg skulde gøre i denne Sag. Begge vare af den Mening, at jeg ikke burde publicere Anordningerne. Ritmesteren yttrede, at intet Ondt kunde vederfares mig derfor, og Lieutenanten gav mig det Raad, at jeg ikke strax, som det var min Hensigt, skulde svare Kirkevisitatorerne paa deres Skrivelse, men tøve til Mandag d. 29de, og da melde, hvorfor jeg ikke havde kunnet lade den prov. Regjerings Anordninger publicere.

Samme Dags Aften kom flere Lieutenanter fra de øvrige Escadroner til os, og nu bleve de politiske Spørgsmaal drøftede, og jeg, som var i en meget oprørt Sindsstemning, talte til de Danskes Forsvar, søgte at vise Grundene for deres retfærdige Sag og fortalte dem tillige om den provisoriske Regjerings Medlemmer, navnligen hvorledes B e s e l e r, kort før Uroligheder brøde ud, havde ladet et Skrift trykke i Bremen, hvori han siger, at den danske Konge ikke turde anmasse sig at befale paa denne Side af Belterne, og hvorledes O l s h a u s e n med en

mageløs Uforskammethed havde udskjældt den danske Nation og dens Charakteer og dog nu lovede det danske Sprogs Opretholdelse i den nordlige Del af Hertugdømmet Slesvig, hvorledes disse Mænd, der selv havde opkastet sig til en provisorisk Regjering i Kongens Navn, ikke vidste, hvor megen Skam de vilde lægge paa det danske Ministerium, hvilket de foregav holdt vor Konge fangen, medens Intet var klarere for Enhver, der vilde see, at han ikke alene var langt friere end nogensomhelst af de regjerende Konger og Fyrster i Tyskland, men saa fri som nogen Konge kunde være, og at han jo ikke kunde indvillige i de slesv.-holsteenske Fordringer, uden at begaae et Selvmord mod Danmark. De unge Officerer gik ind paa de politiske Spørgsmaal og kom derved til det Resultat, at Holsteenerne med Magt vilde have Slesvig forenet med Holsteen, for at styrke deres Parti. Imidlertid blev Ritmesteren, hvilket mine Døttre mærkede, ved denne Disput meget vranten og fortrædelig, lod falde imod dem misbilligende Ord, og Lieutenanten gav dem at forstaae, at Enhver maatte i denne Tid være Politiker og have en Politik for sig selv og sin egen Velfærd, hvormed de troede, at han vilde sigte til mig. Imidlertid havde mine Døttre og jeg ogsaa bemærket, at Ritmesteren fra Begyndelsen af paa ingen Maade var at bevæge til at sidde hos mig i Sophaen, vel under Paaskud af, at han ikke gjerne sad i en Sopha, men dog sad deri, naar jeg ikke var tilstede.

Næste Dag kom Obersten for Regimentet, Reinicke. Politiken blev da ogsaa berørt, og jeg forsvarede ogsaa den danske Sag; men med koldere Blod. Denne fortalte, at alle tydske Tropper inden 14 Dage skulde være ude af Slesvig og at de Danske skulde rømme Als, hvilket Sidste han imidlertid ikke troede, og da skulde der underhandles om Fred. Obersten var meget venskabelig imod mig; men Rygtet sagde, hvilket vi imidlertid kun havde efter Folkets Udsagn, at han havde Befaling til at arrestere mig, men skulde have sagt, at det vilde være uretfærdigt at arrestere den ærlige Mand, der havde mere Ret end de.

Fredagen den 26de Mai tog Hannoveranerne bort til det Sundevitske, og Søndagen den 28de Mai fik vi Preussere i Indquartering. I Pastoratet havde vi 1 Capitain, Baron Horn, 3 Lieutenanter, 2 Feldwebler og 26 Menige. Ogsaa med dem

faldt Talen paa Politiken, dog taltes der mere om de europæiske politiske Forhold i Almindelighed end om vore egne. Disse forelagde jeg og min særegne Stilling, forklarede dem Sagens Sammenhæng og spurgte dem om deres Mening, hvortil de svarede, at jeg under de givne Omstændigheder havde handlet rigtigt i ikke at publicere Anordningerne, at Ingen vilde kunne straffe mig, fordi jeg ærlig havde holdt min Embedseed, og at jeg nu havde saa meget mindre at frygte for, da kun Preusserne vare tilbage, hvoraf der efter deres Afmarsch endnu var een Brigade. Baron Horn forsikrede mig, at ingen preussisk Soldat vilde lade sig bruge til at arrestere en Mand, fordi han vilde blive sin Konge tro.

Næste Morgen d. 29de Mai fik disse Preussere tilligemed den Brigade, der laae Nord for Apenrade, pludselig Marschordre og maatte formeddelst Slaget, som Hannoveranerne havde tabt om Søndagen, gaae igjennem og forlade Apenrade, hvorved denne By blev renset for Fjender og Kirkevisitatorerne med mange Andre nødsagedes til at tage Flugten. Desaarsag behøvede jeg ikke at besvare Visitatorernes Brev af 20de Mai.

Fredagen efter Himmelfartsdag om Eftermiddagen viste sig igjen de første danske Dragoner af det fyenske Regiment. Da jeg saae dem komme ad en Bivei fra Landveien til Jordkjer, gik jeg dem selv imøde, fordi jeg forudsatte, at de ikke vidste, om der vare Fjender i Byen, fortalte dem, at Fjenderne vare i Bolderslev og ventelig og i Mellerup. Om Eftermiddagen kom der en anden Afdeling af samme Regiment; ogsaa disse gik jeg imøde og talte med dem.

Løverdag Middag kom en Afdeling af de Randerske Dragoner op til Jordkjer, hvilke jeg ikke blev vaer, inden de var der, og saa kom min Nabo, Fr. Jacobsens Søn og bad mig at komme til hans Fader; thi Dragonerne vilde føre denne bort. Disse havde nemlig seet eller dog troet at see, at der vare redne preussiske Cuirasserer ud af hans Stald, saa de forudsatte, han havde skjult disse der hos sig, hvilket Fr. Jacobsen nægtede. Skjøndt jeg nu hverken var istand til at bekræfte eller benægte dette, da jeg havde været i mit Huus, hvorfra jeg intet kunde see af hvad der foregik ved eller i Kroen, saa troede jeg dog deels af Humanitetsgrunde, deels ogsaa fordi Manden, skjøndt Slesv.-Holsteener, alligevel ikke kan virke paa Folket for denne Sags

Fremme, da han altid sladdrer de urimeligste Ting og ofte idag ikke engang veed, hvad han har sagt igaar og derfor ikke kan finde Tiltro eller Tillid hos Nogen, saa troede jeg dog at burde intercedere for ham og bad Lieutenanten, der kjendte mig, at lade Sagen falde, hvilket ogsaa skeete. Derpaa red disse Dragoner bort. Næppe var jeg imidlertid kommen hjem, førend der kom Tilbud fra Kroen, at jeg maatte komme med; men da jeg frygtede for, at denne Mand, om hvem jeg vidste, at han havde skrevet til Ritmester Westfeld, dog muligen kunde have Fjender skjult hos sig, svarede jeg, at hvo der vilde tale med mig, maatte komme til mig, og tillige lod jeg begge mine Karle komme ind til mig i Stuen. Kort efter kom Bud igjen, at min Nærværelse i Kroen ikke var fornøden, at der havde været andre Dragoner, som havde gennemsøgt hele Huset og Intet fundet. En halv Time derefter kjørte Fr. Jacobsens Søn Faderen sydpaa, ventelig til Fjenden; thi om Aftenen kom Sønnen tilbage med Vognen uden Faderen.

Sildig samme Aften kom en Skrædder fra Byen til mig og fortalte, at Fjenderne komme nærmere, og meente, skjøndt jeg den Dag havde frelst Fr. Jacobsen fra at bortføres som Fange, at jeg kunde vente, at han, der havde saa stor Færdighed i at lyve og hvis usle Snak Fjenden ikke kjendte, hos disse vilde paadigte mig, som han i de sidste Dage især havde seet samtale med de Danske, det Allerværste, og at det nok var bedst, at jeg strax tog Flugten. Mit Tjenestetyende og mine Døttre frygtede det samme, hvorfor jeg satte mig paa min Hest og red til de Danske.

De enkelte Omstændigheder ved min Flugt fortjene ikke her at fortælles. Løverdag Aften henimod Kl. 11 flygtede jeg bort, og om Søndagen kom jeg til Beftoft til Pastor Jørgen Christensen Randbøll,*) om hvem jeg vidste med Sikkerhed, at han var dansk; derfra tog jeg her til Bjerth til min Ungdomsven og Randbølls Svoger, Pastor (Andreas) Petersen, om hvem det glædede mig at høre af Pastor Randbøll og af ham

*) Præst i Bevtoft og Tirslund 1843—67, indtil han den 20. 5. 67 afskedigedes af Preusserne uden Pension, da han sammen med de tørninglenske Præster nægtede at bede den befalede Kirkebøn (»Verordnungsblatt für Schlesw.-Holst.« 30. 5.; jfr. »Grænsevagten« 3. Aarg. S. 530 ff.).

selv, at han har holdt Ørerne ligesaa stive som jeg imod den provisoriske Regerings Fordringer og heller ikke svigtet sin Eed. Tirsdag Aften d. 5te Juni Kl. 8 kom jeg til Bjerth.

Hvad der har bevæget mig til ikke at blive hjemme og rolig vente, hvad den provisoriske Regjering og dens Haandlangere nærmere vilde beslutte over mig, det har sin Grund i, at jeg har forudseet, at Man for enhver Priis vilde have mig bortfjernet fra mit Hjem. Saameget fremlyser jo tydeligt af Amtmandens Advarsel, at jeg fortrinlig iblandt alle Præster i Amtet blev anseet for den, der opæggede Folket imod den prov. Regjering. Skøndt dette nu ikke er sandt, isaafremt jeg aldrig har virket til at faae Folket til at gjøre Oprør imod denne Regjering, hvilket under de givne Omstændigheder kunde føre til Folkets egen Fordærvelse, saa har jeg dog altid søgt at vedligeholde Folkets Tillid til og Iver for den danske Sag og saafremt har min Virksomhed i og udenfor mit Sogn ikke været uden gode Frugter. Saameget er imidlertid vist, at i den lille usle By, hvori jeg boer, ere 11 ved den danske Armee og deriblandt 2 Frivillige. Det har desuden altid været et Kunstgreb af Sles.-Holstenerne, at fremstille det saaledes, som om de Oplyste og Dannede alle vare tydsksindede og Slesvigholst., og kun de Uvidende vare dansksindede; men om mig nyttede det ikke at sige dette; thi jeg er idetmindste bekjendt for, at jeg altid har studeret flittigt, og næppe vil Nogen hverken i Apenrade eller her paa Landet troe, at jeg er uvidende. Saalænge jeg blev i mit Embede eller endog uden Embede i mit Hjem, vilde jeg ikke ophøre at være Støtte for Folkets Tillid og Iver for den danske Sag; men skulde jeg fjernes fra mit Hjem, saa syntes det mig bedre, at jeg selv flygtede end lod mig bortføre; thi ved min Bortførelse vilde Folkets Mod unægteligen være blevet langt mere nedbøiet, end naar jeg, skjøndt paa en vis Maade tvungen, dog frivillig tog bort, da dette vilde være et Bevis paa min urokkelige Tillid til den danske Sag, idet jeg frivillig satte mit Kald og en Deel af min Formue paa Spil. Og naar Sles.-Holsteenerne broute med deres Humanitet og rose sig af at behandle deres Fanger bedre end de Danske, og navnlig af, at de ikke som de Danske bortføre Embedsmænd fra deres Stillinger, saa vil enhver rolig Tænkende let finde, at jeg ikke kunde fatte megen Tillid til deres Humanitet, havde de dog bortført Stiftamtmanden fra Ribe og Aarhuus Stifter, og den-

gang jeg tog Flugten, havde jeg endnu ikke hørt om deres Løsladelse. Ogsaa Andre, om end ikke Embedsmænd, ere blevne førte bort, og Pastor Hoecker i Lygumkloster er jo bleven bortjaget. Desuden er det umuligt at have nogen Tillid til den prov. Regjering og dens Tilhængere, hvis hele Færd fra Begyndelsen til Enden er grundet paa Løgn og Skumleri og som ofte nok har beviist, at de intet Middel forsmaae, hvor slet og nedrigt det er, naar det kun kan tjene til Opnaaelsen af deres Hensigter. Jeg troer desuden næppe, at Fr. Jacobsen af egen Drift har skrevet det omtalte Brev til Ritmester Westfeld, hvilket Brev formodentlig maa have indeholdt Noget, der angik mig, da Ritmesteren vel ellers ikke alene havde viist mig Underskriften, men og Brevet; men at han er tilskyndet dertil af Andre, hvem det maaskee kunde være magtpaaliggende at see mig bortfjernet, hvilket jo ikke lykkedes, da Oberst Reinicke og vel selv Westfeld vare for ædeltænkende til at gjøre dette.

Hvad der nu endelig har foranlediget mig til at henvende mig til Deres Excellence med dette lange Brev, er den Omstændighed, at da jeg tog Flugten, havde jeg forudsat, at de danske Tropper med betydelig Styrke vel endog i Forbindelse med de Svenske vare snart i Vente, og min Flugt saaledes kun havde varet i faa Dage. Men da dette ikke er skeet, saa er jeg, skjøndt her hos min Ungdomsven, i en meget ubehagelig Stilling; thi jeg kan ingen Efterretning erholde fra Hjemmet og fra mine inderlig elskede Døttre, hvem jeg ikke veed hvorledes det gaaer, saameget mere som Friskarerne siges at være der i Egnen. Mine Døttre veed ei heller med Vished, hvor jeg er, skjøndt jeg dog haaber, at de have faaet nogen Efterretning derom. Hvad Kirkevisitatorerne ville gjøre ved mit Embede *) og med hvad jeg har efterladt hjemme, veed jeg ikke, og jeg begynder at frygte for, at jeg ikke har gjort Ret i at tage Flugt, skjøndt det ikke har fortrudt mig, at jeg ikke har ladet den prov. Regjerings Anordninger bekjendtgjøre, ihvorvel alle øvrige Præster i Apenrade Amt, saavidt jeg veed, har gjort dette. Til mine nærmeste Foresatte kan jeg ikke henvende mig; thi Provst Rehhoffs Befaling er det jo, jeg ikke har villet adlyde, og Superintendent Callisen har under 17de Mai, hvis jeg ikke tager feil, foranlediget af den prov. Regjering, ladet befale et Cirkulære, at Præsterne

*) 28. 7. afsatte den provisoriske Regering ham.

istedetfor den sædvanlige Kirkebøn for Kongen blot skulde sige de Ord: Gud velsigne Fyrsten og al Øvrighed; desuden kan jeg jo ikke heller faae et Brev afsendt til ham. I denne min Raadvildhed og Forlegenhed var jeg for et Par Dage siden i Colding og var der saa lykkelig at træffe paa Oberstlieutenant v. Baggesen, *) af hvem jeg som Student i Kiel havde den Ære at være bekjendt, idet han dengang som Lieutenant og jeg som Student begge vare med at høitideligholde Aarsdagen efter Slaget ved Sehestedt (10. Dec. 1813). Skøndt vi efter 34 Aars Forløb ikke mere kjendte hinanden, saa beviiste han mig dog den Venskabelighed at høre mig tale mig ud over mit Anliggende og gav mig det Raad, at jeg i et udførligt Brev skulde henvende mig til Deres Excellence, hvilket jeg herved har gjort. Desorsag bad han mig endnu at blive nogle Dage, hvor jeg er, hvilket var mig saameget mere kjært, da jeg formedelst min hastige Flugt ikke havde forsynet mig altfor rigeligt med Reisepenge.**)

Dersom Deres Excellence nu vilde bevise mig den Godhed at give mig noget Raad eller foreskrive mig nogle Forholdsregler for hvad jeg fremdeles har at gjøre, saa beder jeg Dem at adressere Deres Skrivelse til mig til Pastor Petersen i S. Bjerth pr. Colding; i ethvert Tilfælde vilde det være mig en Trøst, hvis min Fremgangsmaade i denne Sag fandt Deres Excellences Billigelse.

S. Bjerth, d. 26. Juni 1848.

Med megen Høiagtelse
Deres ærbødigste Tjener
Jep Hansen
hidindtil Sognepræst for Jordkjer Menighed
i Apenrade Amt.

**) Fr. Ludv. August Haller Baggesen, f. 1795 som Søn af Digteren Jens Baggesen, blev Officer 1812. Om ham se Dansk Biogr. Haandleksikon I (1920) S. 72.

**) Opholdet i Kongeriget kom til at vare meget længere end beregnet. Hansen opholdt sig desuden paa Fyn og boede bl. a. ogsaa en Tid i Ribe, og ved denne Lejlighed var det, at hans ældste Datter Marie kom i Bispegaarden baade hos Daugaard og C. F. Balslev, hvis Hustru hun saa blev efter hans daværende Hustrus Død. Se Christine Daugaards anførte Bog II S. 42.

I Conceptet til Svaret staar bl. a. noteret med Blyant: »at den rolige og holdningsfulde Færd fra Præstens Side, der er gaaet forud for hans Flugt, maa tjene meget til at undskylde denne Flugt, som efter det Anførte ikke med Sikkerhed kan sees at have været aldeles motiveret som nødvendig«.

11. Juli 1848 gives der da følgende Svar paa Hansens Brev:

»Velærværdige

»Hr. Pastor Jep Hansen
Spst. for Jordkier Mgd.
i Apenrade Amt.

I Anledning af D. Vdighs. Skrivelse af 26. f. M., hvis udførlige Fremstilling af Deres Fremfærd under de høist vanskelige Forhold, hvori Omstændighederne have bragt Dem, jeg med megen Interesse har fulgt, underlader jeg ikke at bevidne Dem min Anerkendelse af den Fasthed og værdige Holdning, De har udvist ligeoverfor den saakaldte provisoriske Regjerings Commissarier og for den Nidkjærhed og Varme, hvormed De har bestræbt Dem for i Deres Kreds at varetage Fædrelandets Interesser, idet jeg derhos udtaler min Beklagelse over, at De har seet Dem nødsaget til at flygte fra Deres Hiem og Deres Menighed, der nu vistnok vil savne sin bedste Støtte og Raadgiver.«

Efter Treaarskrigen genindsattes Jep Hansen den 21. Januar 1850, med Glæde modtaget af Hjortkær Menighed. Provst Rehhoff, der — 3. Juli 1848 — af den provisoriske Regering var blevet udnævnt til Superintendent over de dansktalende Menigheder, skulde egentlig besørge hans Genindsættelse, men nægtede at adlyde, hvorfor han afsattes og fik et Embede i Hamborg. Samme Aar indtraadte Jep Hansen i hans Stillinger som konstitueret Provst og Superintendent.*) Sidstnævnte Post beklædte han til 1854, Provsteembedet til 1857. 1860 døde han.

I Tiden mellem Treaarskrigen og 1864 fyldte de slesvigholstensk sindede Præster, der delvis var blevne afskediget af den danske Regering, de tyske Blade med Klager og Angreb paa

*) Se P. Lauridsens interessante Fremstilling i anf. Artikel i S. Aarb. 1900, S. 106 f. Fra tysk Side jfr. »Beitr. u. Mitt. d. Ver. f. S.-H. Kirchengesch.« 1898, S 72.

det danske Kirkestyre og dets fremtrædende Mænd. I Avgust 1851 indeholdt saaledes »Zeitschrift für Prot. und Kirche«**) et kraftigt Angreb paa Jep Hansens Person og Embedsførelse, i hvilken Anledning Hansen meddeler »Dannevirke«***) en Redegørelse, hvori det hedder:

»Men endnu eet Beviis troer jeg at kunne levere for at rense mig for hine Beskyldninger. Da jeg i Aaret 1840 vilde søge om et bedre Embede, forlangte jeg et Vidnesbyrd af de daværende Kirkevisitatorer, d'Hr. Kammerherre v. Tillisch, en Broder til den nuværende Minister og som døde (paa Gram) som Christian den Ottendes Kabinetssekretær, og af Provst Rehhoff, fik jeg et af dem Begge underskrevet, men af Rehhoff egenhændigt opsat Bevis, der lyder saaledes:

»Herr Pastor Hansen, seit 1821 Prediger in der dänischen Gemeinde Jordkirch hiesiger Probstei, hat ein Zeugniss über seine Amtsführung verlangt, und mit Vergnügen erfüllen wir dieses sein Verlangen, da wir imstande sind, dem Herren Pastor Hansen ein in jeder Rücksicht vorteilhaftes Zeugnis zu erteilen. Er hat seine sehr guten durch gründliches und anhaltendes Studium ausgebildete Gaben mit ernster Treue auf die Verwaltung seines Amtes, das ihm wahrhaft am Herzen liegt, unausgesetzt verwendet. Die von ihm gehörten Predigten haben sich durch Wärme wie durch Gründlichkeit und Klarheit ausgezeichnet, und nicht weniger wie im Geistlichen hat er in allen dem Prediger obliegenden Verwaltungsgeschäften viel practisch Talent gezeigt; in jedem Betracht hat er sich das Wohl seiner Gemeinde mit regem Eifer angelegen sein lassen, daher auch Ordnung und gute Zucht wie in seiner Gemeinde überhaupt, so auch in den seiner Inspection untergebenen Schulen insonderheit zu Hause sind, und so viel wir wissen, wird sein treues Bestreben allgemein von den Mitgliedern seiner Gemeinde anerkannt und mit Achtung und Anhänglichkeit von ihnen belohnt; nur der Wunsch in äusserer Hinsicht besser für seine Kinder sorgen zu können veranlasst ihn auf Veränderung seiner Lage bedacht zu sein, und da dieser Wunsch ein begründeter ist, so müssen wir

**) Artiklen er paa Dansk gengivet i »Dannevirke« 1851, Nr. 154—56 under Titelen »Den kirkelige Tilstand i Hertugd. Slesvig« og er i Nr. 233—39 imødegaaet af Pastor H. Fr. Helweg, Haderslev.

***) 1851, Nr. 169, S. 2.

mit ihm wünschen, dass er seinen Zweck erreichen möge, und es würde uns freuen, wenn dieses unser Zeugnis ihm dazu würde behülflich sein können.

Apenrade im Kirchenvisitatorio, den 2ten Juni 1840.

Tillisch (L. S.) Rehhoff (L. S.)

Da Biskop U. S. Boesen saa sent som 23. 5. 1856 holder Visitats i Hjortkær, skriver han i sin officielle Indberetning: »Kst. Provst Jep Hansen, der lider af en Svækkelse i Benene, holdt en god, christelig Prædiken, vel disponeret og i et klart Foredrag. Han catechiserede godt, og Børnene svarede godt.«

Sydslesviger-Sang.

(Melodi: Vi fik ej under Tidernes Tryk.)

Nu truer Tvang den Sag, vi har kær,
nu træder Magt og Mørke os nær;
men aldrig nogen Nat er saa lang,
der skal dog fødes en Morgen en Gang.
Tynger Mørket end vor Lejr,
er vor Magt ikkun svag,
Lyset fanger altid Sejr
med den solklare Dag.
Hjertet gemmer midt i Sorgen
Lys fra den kommende Morgen.

I Sindets Dyb det spirer og gror,
vi véd knap selv, hvad Længsel der bor.
Hvad dybest ligger dulgt i vort Bryst
opvaagner atter og løfter sin Røst.
Hør, det banker i vort Blod:
Vi er Danske af Æt,
vi er Danske ud af Rod,
ud af Vilje og Ret.
Viljens Vaarbrud, Blodets Mæle
Modgang og Magt kan ej kvæle.

Hvad dybt vor Længsel lønligt har drømt,
det sker: Forgemt, forglemt og forsømt
vort Folkeliv af Graven gaar frem
og søger Vej til sit ældgamle Hjem.
Atter skal det danske Sprog
med den hjemlige Klang

elskes frem i Mund og Bog
og den genfødte Sang.
Ja, trods tunge Tiders Tynge
end har vi Sind til at synge.

De siger, Svig vi fører i Skjold,
og derfor skal vi mødes med Vold.
Vi véd dog vist, at ren er vor Sag,
den lokker hverken for Nød eller Nag.
Paa vor Fane ingen Plet,
ingen Svig i vor Mund!
Troskab mod vor gamle Æt
til vort Livs sidste Stund!
Tro og Haab trods Sorg i Sinde,
Kærligheds Ild inderst inde.

Kom, Jyde, Øbo, Kvinde og Mand,
som dyrker Danmarks fredlyste Land,
og del med os Jer Evne og Id
og staa os bi i den standende Strid.
Eders trygge Liv til Gavn,
Eders Lykke og Fred,
Møje lider vi og Savn,
lider Sorg og Fortræd.
Und os Del i Folkets Eje,
und os at vandre dets Veje.

Da skal, hvad Danmark bittert forbrød,
hvad Kald de svundne Slægter forskød,
hvad Daad blev dræbt med voldelig Haand
oprejses atter i Fred og af Aand.
Ja, vi ypper ingen Kiv,
vi vil fredelig Færd,
vi vil bygge Folkets Liv
uden Svig, uden Sværd.
Men vil man det fra os vriste
værner vi vort til det sidste.

Trods Tryk og Tynge, Trusler og Tvang
vi vandrer støt vor stadige Gang,
fordi vi véd, den Gerning, vi vil,
var Folkets Gerning, fra Folket blev til.
Er end Natten mørk og trang,
er end Vinteren haard,
Lyset sejrer dog en Gang
med den signede Vaar.
Vold ej slukker Viljens Lue,
intet kan Livsvældet kue.

Symmakos.

Friseren Harro Harring.

Af M. Lorenzen.

Hvem kender ham? — Ikke engang hans eget Folk i den snævreste Forstand, vi Nordfrisere. Hvad var han? En Digter, en Profet, en glødende Kæmper for Frihed og Ret, en Skandinav i Ordets sandeste Betydning. — En fuldstændig Fremstilling af Harros Liv — saa æventyrlig, som om det hørte til »Tusind og een Nat« — vilde kræve flere Bind, ja »utallige Bind«, som den kendte amerikanske Essayist Alexander H. Everett skriver om ham. I Afstemningsdagene 1920 blev den saa længe glemte taget frem igen — paa vor Side som en af vore Folk, paa tysk Side som en »Slesvig-Holstener«(!). Lad os spørge ham selv i hans Levnedsløb, hans Livs Historie, og i hans Skrifter — idet jeg skildrer det saa kort, som det er muligt i et Tidskrifts snævre Ramme.

Født i Wobbenbøl ved Hatsted, paa »Ibenshof«, som en Nordfriser, Søn af en Diggreve, tegner sig den første Ungdomstid meget lyst. Men snart blev det anderledes. Faderen, en begejstret dansk Patriot, havde i Fædrelandets Nød, i den Tid, da England tog vor Flaade, udlaant store Pengesummer til den danske Stat — tilbage fik han dem i næsten værdiløse Statspapirer. Dertil kom ogsaa andre Ting, som voldte økonomiske Vanskeligheder, og Enden blev, at Moderen efter Faderens Død som en fattig Enke maatte forlade den stolte, rige »Ibenshof«. Armod blev nu Harros Lod, blev det ogsaa hele hans Liv igennem. Og dog har han aldrig nogensinde i sit Liv gengældt det med Had mod dette Fædreland, som viste sig saa utaknemmeligt —

det var netop det store hos Harro, at han som Menneske var saa uegennyttig, saa ren og ædel. Harro maatte tjene Moderens og sit Levebrød som Toldskriver i Husum, men han fandt tillige venlig Optagelse i Etatsraad v. Wardenbergs Hjem i Husum. Og her i hans Bibliotek søgte hans Sjæl, hvad den sultede efter. Det største Indtryk gjorde endog Fernows »Leben des Künstlers A. J. Carstens« paa ham, Kunstens straalende Himmelslys kastede sit første Skær paa Ynglingens Vej og vakte den Verden i ham, som han siden aldrig mere skulde tabe. En bedre Tid kom ogsaa for Harro, Moderen fik venlig Hjælp af den grevelige Ahlefeldske Familie og blev endog optaget som Gæst paa Lindau Slot; nu var Harro fri for den Bekymring.

Efteraaret 1817 gik der en nittenaarig Yngling igennem Københavns Gadetummel, gjorde sine stille Studier paa Toldboden, skred med næsten sky, ærefrygtsfuld Alvor over Kongens Nytorv og stod med bankende Hjerte foran den Bygning, hvorimod hele hans Hjertes Attraa havde været rettet i de sidste Aar — Charlottenborg Slot med Kunstakademiet. Det er Harro! Han tager Bolig paa Østergade, og nu begynder et nyt Liv for ham. Ved Anbefaling bliver han bekendt med en Maler, og denne indfører ham i Kunstakademiet, og som Kunstens Discipel finder Harro sig i Akademiets Sal, midt inde i den A. J. Carstensske Verden, som han tilbad. Fra Eckersberg til den aandfulde, satiriske Holbergmaler Lorensen — hele den daværende danske Kunstnerrække vækker hans hjerteligste Beundring, med en stille og stor Glæde føler Harro sig som en samtidig blandt saa mange Store i Fædrelandet. Han glædes ved den nordiske Studentertype og kalder den mønsterværdig i sin Opførelse og gedigen i Dannelse, ogsaa det daværende danske Aristokrati finder hans Sympati, Nordboernes tætsluttede Familieliv med dets hjertelige Gæstfrihed tiltaler ham særlig; han betoner Middelstandens høje Dannelsesgrad. Men atter og atter laa Pengeknapheden tyngende paa ham, og han søgte til Tyskland, fordi han mente, der at have større Fremtidsmuligheder. Med sin Ven Bissen, den senere saa berømte Billedhugger fra Slesvig By, udkastede han nu Planen til Studierne i Dresden. Paa Vejen dertil opholdt han sig en kort Tid i Kiel og rejste saa alene til Dresden, Bissen blev tilbage i Slesvig. I Hannover blev han imidlertid alvorlig syg og kom

saa endelig meget udmattet til Dresden. En Anbefaling til den norske Landskabsmaler Dahl, som han kendte fra København, aabnede ham Kunstnerverdenens Porte i Saksens skønne Hovedstad. Han beruser sig ved Synet af den tyske og den nederlandske Kunst, den italienske tiltaler ham derimod ikke; men selv anstrænger han sig forgæves som Maler, det lykkes ham ikke at opnaa den altfor strænge Mesters Ros. I den bekendte Digter Tiecks Hjem hører han hans berømte Shakespeare-Oplæsninger, om Aftenen forsamler han sig ligesom i København med andre unge Sværmere til Poesiens Forgudelse. Ogsaa en Kærlighedshistorie fletter sig ind i de glade Dresdener Dage — med Englænderinden Britta. Mange Digte fra den Tid fortæller os derom. Men Hovedsagen er dog, at Harro igennem Dahl blev Gæst hos den danske Gesandt Baron Irgens-Bergh og derved igen kom i Venskabsforhold til Kronprins Christian, den senere Christian VIII. Det var en Junidag 1819, da Kronprinsen talte med ham som en Mand med sin Ven, lod ham sidde ved sin højre Side, ja præsenterede ham over for Gesandten som et Medlem af — den kronprinselige Hofholdning. Ogsaa Sakserkongen beviste den unge Friser sin Gunst; han stillede en af Kongens Vogne, en Ridehest og en Rideknægt til Harros Raadighed. Saa syntes det næsten, som om Harrings Talent for Poesi og Malerkunst fredelig skulde blomstre i Skyggen af en Fyrstetrone, men det kom alligevel anderledes: Tidens Aand med dens Slagord: Fremskridt og Frihed berusede Idealisten i ham. Saa kom det, at han en skønne Dag kastede alle disse dejlige Drømme bag sig og »styrede sit lille Fartøj ud paa Politikkens vilde Hav«.

Og saa begynder det æventyrlige Liv, som har præget Navnet »Revolutionens Ahasverus« om ham. Han blev Medlem af de saakaldte »Burschenschaften«, hine Studenterforeninger under det sort-rød-gyldne Frihedsflag, som kæmpede mod Metternichs, den russiske Kejsers og den prøjsiske Konges Despoti. Vinteren 1819/20 sendtes han i hemmelig Mission til Universitetet i Pest i Ungarn. Over Prag, hvor han med dyb Beundring iagttog de mangfoldige skønne Kunstværker, Bygninger og Billedgalerier, kom han først til Wien. Her fik han for første Gang Fyrst Metternichs Politisystem at smage. Først vilde man slet ikke slippe ham ind i Byen, da han nu alle-

rede stod paa Listen over »mistænkelige Folk«, men saa fik han dog naadigt en Maaneds Opholdstilladelse under den Betingelse, at melde sig fra Tid til anden paa Politikontoret. Da han saa vilde begive sig til Pest, fik han kun Pas til Pressburg. Derfra rejste han saa tilbage til Würzburg. Her modtog han straks en Invitation fra Kronprinsen til at fortsætte sine Studier i København. Harro, som nu allerede ved Udgivelsen af to Digtsamlinger: »Dichtungen« (Slesvig 1821) og »Blüten der Jugendfahrt« (København 1821) var kommea til frodigt Arbejde, tog glad til København. Omtrent et halvt Aar levede han sammen med sin kære og af ham beundrede Ven Bissen i en lille Villa tæt ved Frederiksberg. Endnu engang er han Kunstner, hans Øje beruses ved Naturens dejlige Skønhed, ved det blaa Øresund — indtil et nyt Ord fra det urolige Evropa river ham ud af det hele, Ordet »for Menneskehedens Sag«! (Für die Sache der Menschheit!)

(Fortsættes.)

Maanedsoversigter IV

Danmark.

Statsminister Neergaard holdt 5. 1. i Skærbæk en stor politisk Tale, hvor han i særlig Grad omtalte Grænsen. Han hævdede det sunde og retfærdige i en frisindet Lovgivning overfor Tyskerne og fortsatte:

Vi har i Fortiden set nok af Tvangens onde Frugter. Vi stoler paa, at det netop er i Frihedens Luft, Danskheden bedst kan trives og vokse. Eet er der, som vi fremfor alt ikke maa glemme, hvis vi vil gøre os værdige til den Lykke, som er timedes os, nemlig det paa enhver Maade at støtte og styrke vore Landsmænd Sønden for Grænsen i deres Stræben paa at bevare og udvikle deres danske Folkeejendommelighed, og lykkeligvis staar jo ogsaa alle Danske uden Partiforskel enige herom. Denne Enighed er det for Fremtidens Skyld og ikke mindst under Hensyn til dem Sønden for Skelbækken af den yderste Vigtighed at bevare.

Om Grænsespørgsmaalet har der staaet Kamp, og denne Kamp præger i endnu højere Grad, end det syntes mig fornødent, det offentlige Liv hernede. Det er vort inderligste Ønske, at de Modsætninger, der saaledes er skabt, i saa høj Grad som muligt maa udjævnes, saaledes at vi kunde staa helt samlede om de store vanskelige Opgaver, der endnu er at løse. Kampen mellem Dansk og Tysk

er jo endnu standende i de genvundne Landsdele, og det gælder om, at vi uden at hæmmes for meget af Fortidens Splid kan sætte alle Kræfter ind paa at styrke og udvikle Danskheden.

Grænsen er jo draget ved en europæisk Afgørelse, i hvilken vi selv har indvilget, og den maa ligge fast, saaledes som det jo ogsaa Gang paa Gang er udtalt af Danskhedens Talsmænd i Mellemslesvig; Regeringen og de politiske Partier i Danmark kan ikke støtte nogen Bestræbelse, der direkte eller indirekte tager Sigte paa en Grænseforandring, eller overhovedet blande sig i de politiske Forhold Sønden for Grænsen. Kun saaledes kan vi danne et enigt Værn mod de Bevægelser i modsat Retning, som endnu gør sig gældende fra visse Sider i Tyskland, og nedslaa al den Mistænkeliggørelse, som derfra udspredes om, at vi her i Danmark pønser paa at benytte os af Tysklands Ulykke til at hidføre en Ændring af den traktatmæssige Ordning.

Jeg gentager her, hvad jeg har sagt i Folketinget, at en saadan Tankegang ligger baade den danske Regering og det danske Folk fjern. Vi ønsker ikke mindst i vor egen Interesse, at Tyskland igen maa naa frem til økonomisk og politisk Sundhed, og at Forholdet mellem de to Nabofolk maa blive saa godt og venskabeligt som muligt, men vi lægger ingen Skjul paa, at den vigtigste Betingelse for, at dette Maal kan naas, er, at man, hvad der endnu langtfra er Tilfældet i Tyskland, vil øve den samme Billighed og Retfærdighed overfor de dansksindede Folk dernede, som vi øver mod de tysksindede Nord for Grænsen.

»Apenr. Tagebl.« 7. 1. insinuerer dristigt, at alle Ministerens Udtalelser er hyklerske og at man ikke skal tage ham alvorlig, mens »Neue Tond. Zeit.« 9. 1. trods ihærdige Forsøg ikke kan skjule sit Ubehag over den Tilslutning, hans Udtalelser fik i Danmark, over »det lavineagtige Presseekko«, der slog dem i Møde.

Som slaaende Modsætning til Statsminister Neergaards og saa at sige alle Danskes Mening, at Grænsen ligger fast, kan foruden de alt nævnte Udtalelser i Preussens Statsraad og Landdag anføres andre, alle fra Tyskere i officielle Stillinger, altsaa fra Mænd, der mere end andre taler under Ansvar:

Overpræsident Kürbis: Jeg haaber og ønsker, at det maa lykkes os at holde Hjerterne varme og Hovederne fri — saa bliver tysk igen, hvad der har været tysk.

Regeringspræsident Johanssen: — — Man give Slesvig-Holsten fuld Frihed til at aabne alle Kilder til dets Kraft, og Sejren vil være vor i Kampen for en ny retfærdig Grænse.

Overborgmester Todsen: Gid den tyske Selvstændighedsvilje maa blive bestandig fastere, Troen paa den Dag bestandig fastere, der soner den Uret, som er tilføjet det tyske Nordgrænseland.

(»Flensb. Nachrichten« 1. 1.)

Foranlediget af Grænsedebatten i den preussiske Landdag udtalte Formanden for Folketingets Konservative, Landsdommer Pürschel i Folketingets Møde 5. 2. bl. a.:

»Der er noget ejendommeligt, næsten noget af en Nemesis over dette, at netop Socialdemokratiet, der her i Landet ivrigere end noget andet Parti har raset over det, man har kaldt privat Udenrigspolitik, og som jo kraftigt har bebrejdet andre anderledes tænkende, at de stadig rejste Uro om Grænsen, ved et Forsøg paa privat Udenrigspolitik, et Forsøg, der nu kan betegnes som mere velment end vellykket, har fremkaldt fornyet Uro om dette Spørgsmaal. Det kan med Sandhed siges, at Socialdemokraterne fik det af deres egne, saaledes som man skal have det efter det gamle Ord, da den tyske Socialdemokrat v. Severing sagde om dem, at hvad man end vilde mene om disse Mennesker, var der én Ting, der stod fast: Diplomater var de ikke.

Hvad er Resultatet blevet af denne Overenskomst og Debat i den preussiske Landdag? Den har afsløret en Tankegang, gaaende igennem saa at sige alle tyske Partier, en Tankegang, der varsler ilde for Fremtiden. Over for det vrede Ansigt, man der viste os, maa vi sige det frit og frejdigt her i den danske Rigsdag, at rynkede Bryn skræmmer os ikke. De skræmmer os ikke fra at kræve Ret, og de frister os intet Øjeblik til at undlade at øve Ret. Vi ønsker samme Ret syd for Grænsen, som den findes nord for den. Desværre lader denne Sætning sig jo ikke vende om. Vi vil have Lov til at sige det uforbeholdent, at Kampmidler som dem, der bragtes i Anvendelse fra tysk Side ved Presseforbudet, har saare lidet at gøre med den ridderlige Kamp, om hvilken det ærede Medlem Hr. Schmidt talte, da han første Gang havde Ordet i den danske Rigsdag, og de vil være saare skæbnesvangre for den gode Forstaaelse mellem Tyskland og Danmark, som alle nord for Grænsen er enige om at ønske. Det er en Lykke, at man kan tilføje, at Ophævelsen af dette Forbud har fæstnet Tilliden til, at man ogsaa fra tysk Side, naar man kommer til de øverste ansvarlige Myndigheder, vil møde Ret og Billighed, og dette er selvfølgelig i høj Grad egnet til at styrke det gode Forhold.

Nu ved jeg vel, at der er mange, der siger, at man skal tale sagte om disse Forhold, at man skal dukke Hovedet. Men jeg tvivler paa, at det er rigtigt. Respekt for et lille Folk er maaske ikke nok til at sikre Interessen ude i Verden for vor Bestaaen, men paa den anden Side er Foragt for en lille Flok absolut tilstrækkelig til at sikre os Ligegyldighed for vor Skæbne. Derfor er det af Vigtighed for et lille Folk, at det hævder sig, saaledes at det har Krav paa Respekt. Jeg haaber, at Regeringen er enig heri, og jeg kunde have ønsket, at der, naar et Medlem af Regeringen tog Ordet i en Sag som denne, saaledes som Indenrigsministeren efter Refe-

rater skal have gjort det i en Tale for nylig, saa havde lydt en noget kraftigere Tone end den, som Referaterne gengiver.

Det er sagt saa ofte, men bør vel gentages i denne Sammenhæng, at vi anerkender Grænsen som en historisk Kendsgerning. Men vi hævder vor Ret til at støtte Danskhedens Kamp Syd for Grænsen, kun betinget af, at denne Kamp føres paa Lovens Grund og paa loyal Maade.«

Dette gav senere — 13. 2. — Anledning til et længere Ordskifte mellem Hr. Stauning, der ivrigt forsvarede Overenskomsten, Hr. Pürschel og Hr. Holger Andersen.

Hr. Stauning protesterede mod Paastanden om at have drevet privat Udenrigspolitik, da der kun var truffet en Aftale med et ligesindet Parti, hvortil Hr. Pürschel henviste til den preussiske Indenrigsminister Severings Udtalelser i Landdagen. Mest Interesse havde Hr. Staunings Ord om, at der her i Danmark kun var nogle enkelte »Chauvinister«, som ikke er tilfreds med Grænsen, mens Tonen til daglig er noget anderledes i »Socialdemokraten«s Spidsartikler, at han regnede mere med »Hejmdal«s Kommentarer til Landdagsdebatterne end med »Politiken«s og at de socialdemokratiske Ministre i Preussen havde udtalt sig som de havde, fordi de var ufrie som Medlemmer af en Koalitionsregering. D'Hrr. Pürschels og Holger Andersens Indlæg bragte ikke nye Momenter ind i Diskussionen, men uddybede og begrundede yderligere den Skepsis, som de nærede over for Overenskomsten, bl. a. ved Henvisningen til den tidligere — resultatløse — socialdemokratiske Overenskomst af 26. 11. 1921.

Tyskland.

Ang. Debatterne i Preussens Statsraad og Landdag henvises til selvstændige Artikler i foregaaende og nærværende Hefte.

Da det tyske Socialdemokratis Formand Wels ikke var til Stede ved Grænseoverenskomstmøderne i Slesvig eller Flensborg, faar hans Udtalelser i Kiel endnu større Interesse; de anføres her delvis — efter »Flensb. Volkszeit.« 10. 1.:

Med fuldt Overlæg udtaler vi i vor Overenskomst, at det danske som det tyske Socialdemokrati afviser enhver irredentisk Bevægelse. Vi giver derigennem et Signal til hele Verden. Vi modarbejder enhver Erobring, enhver krigerisk Hensigt. Vi haaber alt af Socialismens Sejr, af Udviklingen, der vil give os Mulighed for at føre alle af tysk Tunge sammen i økonomisk Forening og nationalt Forbund.

Verdenshistorien er jo endnu stadig Verdensdommen. Ingen af os, der har arbejdet med paa Overenskomsten, var af den Overbevisning at have skabt noget for Evigheden. Men vi vidste, at det skulde være noget, der befæstede Følelsen af Ro og Venskab mellem

det tyske og det danske Folk, og det skal fremfor alt hidføre det der, hvor det ikke var.

Det ses heraf tydeligt, at der ingen Modsætning kan opstilles mellem ham og de øvrige tyske Socialdemokrater; ogsaa han afviser kun en voldelig Grænseflytning; en absolut Anerkendelse af den bestaaende Grænse er der aldeles ikke Tale om.

Tilskud til Grænsekampen mangler det ikke paa fra tysk Side. Ved et af Overborgmester Todsen ledet Udvalgsmøde i den slesvig-holst. Provinslanddag bevilgedes 6000 Guldmark til Forarbejder til Udgivelsen af en Haandbog i det slesvigske Spørgsmaal og 300 Guldmark til det slesvig-holst. Udvalg. (»Apenr. Tageblatt« 14. 1.)

»Wohlfahrts- und Schulverein für Nordschleswig« (se »Grænsebogen«, S. 204 f.) holdt 21. 2. Møde i Overpræsidiet i Kiel. Paa Dagsordenen stod Drøftelsen af Foreningens finansielle Forhold, Biblioteks- og Foredragsvirksomhed i Grænseomraadet og det øvrige »Grænsearbejde«. (»Apenr. Tagebl.« 13. 2.) »Hmdl.« bemærker hertil 15. 2.:

Det vil vække Opmærksomhed, at en Forening, som »Wohlfahrts- und Schulverein«, der tager ivrigt Del i det tyske Arbejde i Danmark, og hvis Virksomhed danske Statsborgere som fhv. Rektor Koopmann i Tinglev og lejlighedsvis ogsaa Folketingsmand Pastor Schmidt, tager livlig Del i, kan afholde sit Møde i Regeringsbygningen og sandsynligvis i Samarbejde med Regeringsembedsmænd!

Nordslesvig.

I en ledende Artikel i »Hejmdal« 2. 1. betitlet »Ved Aarsskiftet« omtaler H. P. Hanssen Forholdet mellem dansk og tysk, paaviser, hvor voldsomt Tyskerne gik frem baade syd og nord for Grænsen, og hævdede til sidst, at »Modforholdsregler synes nødvendige for atter at trænge Agitationen tilbage indenfor rimelige Grænser«. Samtlige Grænseblade udtalte sig om denne Artikel, interesserede i at faa at vide, hvad der forstodes ved Modforholdsregler; »Dybbøl-Posten« 3. 1. mente, at der kun kunde være Tale om een Slags, nemlig det, dansk-privat Initiativ vilde kunne sætte imod; paa lign. Maade udtalte »Dannev.« sig 4. 1. At denne Opfattelse var den rette, bekræftede H. P. Hanssen i et Interview til »Berl. Tid.«, se »Dannevirke« 7. 1. De tyske Blade skreg derimod op om Undtagelseslove, Politi osv. mod Tyskerne og vilde slet ikke lade sig berolige (se »Apenr. Tagebl.« 8., 12. Jan., 5., 13. Febr., »Neue Tond. Zeit.« 5., 7., 9. Jan.).

Nøjere udtalte H. P. Hanssen sig paa et Møde i Odense 4. 2. og paa Venstre-Delegeretmødet i Haderslev 11. 2., hvor han officielt modtog Opfordringen til at lade sig opstille til Folketingsvalget. I Odense omtalte han Grænsedebatterne ud fra samme Synspunkter

som i »Hejmdal«, gik derefter over til Tyendespørgsmaalet, hvor han advarede mod den sproglige Fare, der knyttede sig dertil, og opfordrede de Unge i det gamle Land til at paatage sig en national »Værnepligt« ved et Aars Tid at tjene i Nordslesvig. (»Hmdl.«)

Kommentar i »Neue Tond. Zeit.« 8. 2.

I Haderslev sagde han med Henblik paa de sønderjyske Spørgsmaal (»Dannev.« 11. 2.):

Vor Opgave hernede vil blive hurtigst muligt at genoprette de store Tab af Mennesker og Kapital, som vi har lidt siden 1864, først gennem Udvandringen og siden gennem Krigen. Vort Folketab i Krigen var 20,000 Mand, og hele vort Tab i Udlændigheden var 80,000. Og vi har mistet mindst 100 Mill. Kroner ved Udvandringen og 200 Mill. ved Markens Sammenbrud. Derfor var Sønderjylland ved Genforeningen et folketomt og pengefattigt Land. Disse Tab maa udlignes. Der maa skabes ny Velstand, saa vi ogsaa i denne Henseende kan staa Maal med det øvrige Land. Det er en stor national Opgave at søge løst. Det er gaaet ind i alles Bevidsthed, at der for 4 Aar siden blev afgivet 75 pCt. danske Stemmer og 25 pCt. tyske.

Men man maa huske paa, at dernede mod Syd er Sogne med store tyske Mindretal og 3 med tysk Flertal. Det agter vi for lidt.

Nede i »den skæve Firkant« raadede Tyskerne over 44 pCt. tyske Stemmer. Vor Stilling i de Egne er saaledes, at vi maa følge enhver Bevægelse med den største Agtpaagivenhed. Her ligger en Rigsopgave i at værne og befæste, hvad vi vandt, at sikre vor Sydgrænse mod alle Stormangreb. Det er en stor Opgave for dansk Politik, og vi maa med Tak paaskønne, at der fra den danske Lovgivningsmagts Side er gjort uhyre meget. Der er bygget Havne, der vil befrugte Handelen og Haandværk og skabe ny Virksomheder. Det vil vise sig i de kommende Aar, at dette er den rette Vej. Og der er ydet store Statstilskud til Vejvæsnet, til Afvandingsforetagender, Inddigningsarbejde, Udstykningsarbejdet er begyndt, og der kan endelig henvises til Jernbaneloven, der ligger i Rigsdagen. Vel sporer man den økonomiske Krise. Paa Østkysten kan Statsbanen ikke gennemføres, men vi faar en Række andre Baner i Stedet. Der bliver taget vidtgaaende Hensyn til Befolkningens Ønsker.

Statsministeren har gentagne Gange præciseret Regeringens Stilling til Grænsespørgsmaalet: Grænsen ligger fast. Vi vil ikke udnytte Tysklands Vanskeligheder, men vi vil støtte vore Landsmænd syd for Grænsen i deres kulturelle Bestræbelser. Det er Venstres Standpunkt, men jeg tror, at enhver ansvarlig Regering vil stille sig paa samme Standpunkt.

Vi har stedse taget Afstand fra al Tvang overfor Mindretallet. Sporene fra den tyske Tid skræmmer. Og skønt der er gaaet 4 Aar, har der ikke fra dansk Side været megen berettiget Grund til Klage. Vor Politik har afdæmpet Modsætningerne. Vi har taget Afstand fra Undtagelseslovgivning, og det er glædeligt, at Erfaringerne

m. H. t. dette System er tilfredsstillende. Vi har desuden givet vore tyske Medborgere fuld Kulturfrihed. Vi indtager et ganske anderledes højt og værdigt Standpunkt end Preusserne Syd for Grænsen, der nægter de danske Forældre Valgfrihed for deres Børn m. H. t. Skolegang. Naar der er Enighed om denne Politik, er det, fordi vi stadig tror, at Retfærdighed altid i Længden vil vise sig at være den højeste politiske Klogskab. Vor Styrke har altid været det opbyggende Arbejde, og det maa det ogsaa blive i Fremtiden.

Et Spørgsmaal, der i den senere Tid har vakt stærk Bekymring, er de tyske Ejendomskøb. Der er daglig Meddelelser om tyske Køb. Hvori ligger nu det? Den første Aarsag er Guldmarken, som giver Mulighed for at sælge Ejendomme i Tyskland, og en vis Tvivl, om dens Værdi kunde holde. Samtidig frygtede man dernede Tvangshypoteker. Derfor solgte de Syd for Grænsen og købte heroppe. En stor Del af Køberne er Folk, som før ejede Ejendomme i Nordslesvig, men solgte dem ved Genforeningen og rejste sydpaa. De havde gode Vilkaar dernede. Deres Markgæld smeltede hen og de er bleven velstillede. Disse Folk erhvervede automatisk dansk Statsborgerret, og de kunde ikke optere for Tyskland, hvad de ellers vilde have gjort. Saa satte den tyske Agitation ind. Der blev rettet Henstilling til alle disse Folk om ikke at opgive deres danske Statsborgerret. Det er disse, der nu møder og køber Jord, og de har store Kapitaler at virke med, og det er karakteristisk, at de slaar sig ned i de udsatte Egne nede langs Grænsen. Disse Forhold har gjort, at vi har mistet flere store Gaarde i den sidste Tid. Det er lykkedes at bjærge en Del Ejendomme ved at Ejeren trak sig tilbage, da de mærkede hvad det gjaldt. Det maa ogsaa paaskønnes, at Jordlovsudvalget har købt den truede Krusaagaard og 200 Tdr. Land af Aarupgaard. Dette er ikke alene en national Sag, men vi maa værge os mod, at vor Jord bliver Spekulationsobjekt for udenlandsk Kapital, saa Priserne drives saadan op, at vore egne Unge ikke kan skaffe sig Jord. Derfor var det, jeg udtalte Ønsket om en Lovgivning til Værn for Jorden, saadan som man har det mange andre Steder, og Sagen er nu til Behandling i Justitsministeriet. En saadan Lov er ingen Undtagelseslov mod Hjemmetyskerne, for den vil kun ramme fremmede Statsborgere. Og hvordan er det i Tyskland? Der kan Fremmedes Køb af Ejendomme over 20 Hektar kun ske med særlig Tilladelse. Derfor bør Tyskerne heroppe først se ind ad deres egne Vinduer, før de skriger op. Det vilde være uheldigt, om vi kun stolede paa Staten. Vi har jo vist før, at vi ikke var bange for at tage Handsken op, og det glæder mig, at der allerede er Arbejde i Gang for gennem fri Organisationer at sætte Dæmning mod dette Angreb.

Kommentar i »Apenr. Tagebl.« 13. 2.

Tyskerne arbejder ogsaa nord for Grænsen. »Hejmdal« gjorde opmærksom paa det, i Nytaarsartiklen 2. 1. og mange andre Gange,

ogsaa de øvrige danske Blade har peget herpaa, se f. E. »Dybbølp.« 26. 1. Særlig paa Skoleomraadet sætter de ind, søger nye Skoler oprettede (f. E. paa Jelsgaard, se »Dannev.« 15. 1.) eller allerede bestaaende udvidede (f. E. Lydersholm, se »Flensb. Av.« 22. 1.) »Mellemskolesagen« i Haderslev (se »Hadersl. Stiftstid.« 4. 2., »Neue Tond. Zeit.« 5. 2., »Hmdl.« 6. 2.), men desuden har Ungdomsarbejdet deres særlige Interesse og der arbejdes ivrigt og maalbevidst, se »Hmdl.« 14. 2.; 23.—25. Febr. holdtes i Tinglev det 4. Delegeretmøde for »Deutscher Jugendbund« i Nordslesvig; Talere var Pastor Schmidt og Førstemanden indenfor Arbejdet, den tidligere Forstander for den tyske Højskole i Nordborg, Christensen, nu i Aabenraa. (»Apenr. Tagebl.« 26. 2.)

At Offerviljen ikke er ringe, ses af, at Tyskerne i Sønderborg Amt 1923 indsamlede 8299 Kr. til Kulturarbejdet (»Hmd.« 11. 2.).

Faar Tyskerne ikke deres Vilje i et og alt, slaas det straks op som en umaadelig Forurettelse (sml. »der Skandal in Uk« og »der Fall Toftlund« i Januar-Heftet). Nu har Tyskerne faaet deres »Fall Gravenstein« eller maaske endog deres »Skandal«. Midt i Januar ansøgte den tyske Privatskole i Graasten om Fritagelse for kommunal Ejendomsskyld. Dette fandt de socialdemokratiske Medlemmer upassende; vilde man have sine Børn i Privatskole, maatte man ogsaa betale, hvad det kostede. Og da tilmed Privatskolen fik Statsunderstøttelse, fandt ej heller Danskerne Anledning til at støtte Andragendet, der saaledes forkastedes.

Af noget større Format er Skolesagen i Egernsund.

En klar Oversigt giver 21. 1. en Artikel i »Hejmdal«, som vi aftrykker:

For et halvt Aars Tid siden indgav 17 Personer i Egernsund, som tilsammen udøver Forældreretten over 41 Børn, et Andragende om Oprettelsen af en tysk Skoleafdeling i det derværende Skoledistrikt.

Da Lovens Bestemmelser om Oprettelsen af tyske Skoleafdelinger dermed er sket Fyldest, vil Andragendet blive bevilget og den ønskede Skoleafdeling oprettet. I den Henseende har Ansøgerne og de Mænd, der staar bag dem, ikke noget at beklage sig over.

Men nu har en Skoleinteressent i Egernsund offentligt paastaaet (se »Flensb. Av.« 13. 1.), at Flertallet af Ansøgerne er indvandrede polske Arbejdere, og at Andragendet mere maa opfattes som en Frugt af den tyske Skoleforenings kraftige Agitation, end af et af de paagældende Forældre personlig næret Ønske, og dette har kaldt Lederen af den tyske Skoleforenings Agitation, Hr. Rektor Koopmann, Tinglev, frem med en Artikel (»Apenr. Tageblatt« 19. 1.), som indeholder ret interessante Oplysninger.

Hr. Koopmann oplyser saaledes, at af de 17 Personer, der har underskrevet Andragendet, er kun 2 — siger og skriver to — født nordfor den nuværende Grænse. De øvrige 15 er indvandrede. Af disse 15 er atter 6 — seks — Polakker,

som er født i de tidl. tyske Provinser, der nu hører til det polske Rige, men som, tilføjer Rektoren, før har været tyske Statsborgere og besøgt tyske Skoler. Han burde have tilføjet, fordi al Undervisning paa Modersmaalet før Verdenskrigen var forbudt i Posen og Vestpreussen ligesaa vel som i Nordslesvig.

Disse Oplysninger er ret interessante. Det viser sig altsaa, at det er urigtigt, naar det er blevet paastaaet, at over Halvdelen af Underskriverne af Andragendet om Oprettelsen af en tysk Skoleafdeling i Egernsund er Polakker. Men det er rigtigt, at over en Trediedel af Underskriverne er Polakker.

At disse i Danmark bosatte Polakker, som ved Grænseflytningen automatisk har erhvervet dansk Indfødsret og vil blive her i Landet, forlanger deres Børn underviste paa Tysk og dermed paalægger deres Opholdskommune betydelige Udgifter, finder Hr. Rektor Koopmann fuldstændig i sin Orden. Vi finder det i og for sig dumt og meningsløst, men vi Danske respekterer Forældrenes Valgfrihed med Hensyn til deres Børns Undervisning, selv hvis vi finder deres Valg urimeligt, fordi vi tror, at enhver anden Ordning muliggør Indgreb i Forældreretten, som vi finder uberettigede, ukloge og skadelige. Erfaringen vil sikkert ogsaa her i Længden vise sig at være en god Læremester.

Det er imidlertid mærkeligt nok, at Skolemyndighederne i Flensborg, den tyske Presse i Nordslesvig og med den den tyske Skoleforenings ledende Mænd med Rektor Koopmann i Spidsen indtager det stik modsatte Standpunkt, naar der er Tale om dansk Undervisning syd for Grænsen. Med hvilken Spot og Haan har man ikke her fra tysk Side henvist til, at en Del af de Forældre, der begærede deres Børn underviste i danske Skoleafdelinger, har — polske Navne! Med hvilken Varme har man ikke forsvaret, at Skolemyndighederne haardnakket forbød saadanne Børns Optagelse i de danske Skoler. Med hvilken Indignation fejede man ikke her Forældrenes Ønsker til Side. Hvem maa ikke ved at drage en Sammenligning tænke paa Junker Alexanders berømte Ord: »Ja, Bauer, das ist ganz was anders!«

Det kniber svært for den tyske Agitation at holde Forestillingen om Tyskernes Martyrium i Nordslesvig vedlige sydfor Grænsen. Derfor maa selv Skolesagen fra Egernsund holde for. Og dog viser den kun, at Danskerne saa fuldt ud respekterer Forældrenes Valgfrihed, hvad Børnenes Undervisning angaar, at de endog opretter tyske Skoleafdelinger for indvandrede Polakker, naar de af en energisk maalbevidst tysk Agitation lader sig forlede til at begære det.

Hvad vil man i Grunden mere!

Se yderligere »Flensb. Av.« 22. 1. »Apenr. Tagebl.« 15. og 22. 1.

Sydslesvig.

Om Ophævelsen af Bladforbudet se selvstændig Artikel i Februar-Heftet.

Retssagen mod Advokat Ravn (se GRÆNSEVAGTEN V. 211, 284, 524) afsluttedes 12. 1. for Rigsretten i Leipzig. Som bekendt dømtes Advokat Ravn ved Æresretten i Kiel til Udelukkelse af Sagførerstanden, men Rigsretten frifandt ham fuldstændigt. Medens hans Notariat stadig er ham frataget, beholder han altsaa sin Sagførerbestalling. »Denne Dom maa hilses med Tilfredshed som en, om end kun delvis Oprejsning for den Forfølgelse, Advokat Ravn har været Genstand for.« (»Flensb. Av.« 13. 1.)

»Hejmdal« benytter 15. 1. Anledningen til en for Tyskerne lidet flatterende Sammenligning mellem Sagførernes Kaar nord og syd for Grænsen og slutter saaledes:

Det undrer os, at de Mænd, der med Pastor Schmidt, Pastor Johs. Tonnesen, Erich Schlaikjer o. fl. i Spidsen før Verdenskrigen var rede til at revse det preussiske Voldsregimentes Overgreb, og som nu mener, at en ny Aand og Tankegang gør sig gældende i Tyskland, ikke har Mod til for Alvor at træde op imod den Slags Udslag af et smaaligt og uværdigt Voldsregimente. I samme Grad, som de viste sig overlegne nok til det, vilde deres Ord ogsaa have mere Vægt, naar de herhjemme paatalte et og andet, som de finder vrangt.

Se endvidere »Apenrader Tageblatt« 14. 1., »Neue Tondernsche Zeitung« 14. 1., 19. 1.

Danskerne arbejder! Trods Forfølgelser paa saa at sige alle Omraader arbejder de dansksindede med fuld Fortrøstning. »Neue Flensb. Zeit.« lægger 16. 2. sine Læsere paa Sinde, at »ikke blot Førerne og deres Medhjælpere skal arbejde, men hver enkelt maa skaffe, først sig selv, dernæst ogsaa andre med»i det kulturelle Arbejde«. I denne Betydning forlanger vor Bevægelse den fuldstændige, folkelige Tilslutning af sine Tilhængere. Paa denne Maade protesterer den ogsaa allerbedst mod al Tale om Chauvinisme og Grænseforskydningsbestræbelser.« —

I Slesvig By er der for nylig stiftet en Ungdomsforening, der afholder ugentlige Møder med Taler paa Dansk og Tysk og Sange efter den blaa Sangbog.

Den Slesvigske Forenings Møder gaar støt. I Beg. af Februar holdtes endvidere en hel Uge igennem Vækkelsesmøder i »Flensborghus« med Talere nordfra og fra Flensborg, og sidst i Maaneden holdt »De sydslesvigske Ungdomsforeninger«, som nu har organiseret sig under en fælles Hovedledelse, en Række Møder i de dansktalende Sogne i Mellemslesvig. Om disse siger »Hejmdal« 25. 2.:

— Et saadant Arbejde for den danske Ungdom sydfor Grænsen vil vække Glæde i alle Kredse, som vil være med til at yde kulturel Støtte til Danskhedens Bevarelse dernede.

Forfølgelserne mod de Danske. (Se ogsaa selvstændig Artikel i foregaaende Hæfte.)

Paa Klagen over Forbudet mod et historisk Møde i Tøn-

ning (se S. 179) svarede den preussiske Indenrigsminister afvisende 22. 1.

Men allerede inden denne endelige Afgørelse var faldet, blev Tønning og hele Offentligheden forbavset over et nyt Udtryk for tysk Retsopfattelse, idet Borgmesteren i Tønning, Hr. Schlimm, 3. 1. beslaglagde den frisisk-slesvigske Forenings Bogsamling med den Begrundelse, at Foreningens Bogmærke bar den danske Indskrift: »Tønning Bogsamling«. En øjeblikkelig Besværing til Landraaden blev straks taget til Følge, idet Beslaglæggelsen erklæredes ulovlig. Alle interesserede Blade — danske som tyske — protesterede straks mod Borgmesterens Optræden. »Apenr. Tagebl.« 5. 1. skrev, at hans Handlemaade var ulovlig og uklog; at den ogsaa i højeste Grad var uretfærdig, nævnes derimod ikke — men det vilde maaske ogsaa være for meget forlangt! »Flensb. Av.« 5. 1.:

Det kan selvfølgelig kun virke tilfredsstillende, at dette Indgreb af overordnede straks er blevet afvist, men at det i det hele taget kan finde Sted, viser, hvad Vind der blæser.

I Frisland har Begivenheden virket paa den tiltalende Maade, at Ønskerne om at faa Bogsamlinger er steget i paafaldende Grad. (»Flensb. Av.« 10. 1.)

De sædvanlige Angreb paa de danske Flensborgpræsters Barmhjertighedsarbejde med Beskyldninger for »Sjælekøb« osv. er heller ikke udeblevet i de sidste Maaneder, og Angrebene er som sædvanlig blevet afvist, se »Flensb. Av«. 19., 20., 23. Jan., 1. Febr. »Apenr. Tagebl.« 31. 1.

Paa »Flensb. Av.«s Protester mod den økonomiske Boykotning af de dansksindede Blade, der bestaar i, at de ikke faar tilsendt Byens officielle Kundgørelser, svarer »Apenr. Tagebl.« 2. 1., som vist vilde være meget ilde til Mode, hvis det var udsat for samme Behandling, at Grunden hertil naturligvis ikke er politisk, men den rent økonomiske, at der skal spares paa Avertissementsposten, og at fx. »Schleswigsche Grenzpost« heller ikke faar Kundgørelserne. Men hvorfor udelukkes saa de Blade, som har den største Udbredelse i Befolkningen? og snart kan vi vel vente »Apenr. Tagebl.« tage Ordet til Forsvar for dem, nu da Bladet dagligt fastslaar den nye tyske Marks Fortrinlighed og Værdibestandighed, og da det afskyr al økonomisk Boykotning, som det helt overlader Danskerne at gøre Brug af (se »Apenr. Tagebl.« 5. 1.).

At Bladet imidlertid ikke evner at skaffe den ophøjede Synsmaade Indpas blandt sine Landsmænd syd for Grænsen, fremgaar med al ønskelig Tydelighed af det, der i disse Dage foregaar i Slesvig By og i Angel; men vi kan ganske vist heller ikke paastaa, at »Apenr. Tagebl.« eller noget tysk Blad — »Flensb. Volkszeit.« og »Sonderb. Zeit.« delvis fraregnet — har lagt sig i Selen for, at dette skulde ske.

Der er sket dette, at den økonomiske Boykotning er

sat i Højsædet som anerkendt Vaaben i »Aandernes Kamp« — for at tale med Overborgmester Todsen. Med Hensyn til de dansksindede Arbejdsløse i Slesvig forsvarer »Apenr. Tagebl.« (20., 25., 26. og 27. Febr.) Myndighedernes Optræden, skønt det maa indrømme, at »Den slesvigske Forening« ikke er blevet spurgt om dens event. Tilskud og altsaa heller ikke kan angribes for at have nægtet at udtale sig derom: »Myndighederne har vel andet at bestille end at løbe i Hælene paa enhver Forening og enhver Person«, hedder det nu dristigt! — og skønt det ikke heller kan komme udenom, at Understøttelsen kun er frataget de Arbejdsløse, som er Medlemmer af »Den slesv. Foren.«, men ikke andre, som er ligestillede med dem. — Derimod kommer »Apenr. Tagebl.« med infame Paastande om, at de omtalte Arbejdsløse »viste en paafaldende ringe Interesse for at skaffe sig Arbejde«.

En Samtale, som Grdr. P. Lassen, Strukstrup, havde med Landraad Werther i Slesvig om hele Spørgsmaalet, har endnu ikke fremvist Resultater.

Da man fra tysk Side paastod, at »Slesv. Foren.« i stor Udstrækning gav Understøttelse til Medlemmerne, udsendte den slesvigske Hjælpekomité for Holbæk, der i Særdeleshed havde taget sig af Hjælpen til Gottorp Amt og Slesvig By, en Erklæring, hvori det bl. a. hedder:

»Slesvigsk Forening for Gottorp Amt, der tæller ca. 1200 Medlemmer, for største Parten fattige, modtog 40 Procent til Fordeling i By og paa Land.

Komiteen for arbejdsløse, der den Gang havde ca. 500 arbejdsløse, modtog 25 Procent.

Tyske Præster, der selv havde foretaget betydelige Indsamlinger, modtog 20 Procent til fattige i Menighederne.

Til nogle Enker og gamle, særlig gamle Veteraner, modtog Apoteker v. Lachmann 5 Procent.

Gaverne var dels indsamlede og dels købte for indsamlede Penge, og ingen af disse Komiteer modtog Pengebidrag.

Med denne Fordelingsmaade regnede Holbæk-Komiteen med, at Hjælpen gennem de forskellige Komiteer vilde blive saa retfærdig, som overhovedet mulig.

De øvrige 10 Procent samt et mindre Pengebeløb fordeltes ude paa Vesteregnen.«

»Neue Flensb. Zeit.« 21. 2. meddelte yderligere:

»Den tyske Presse her forsvarer Nægtelsen af Arbejdsløshedsunderstøttelse til Medlemmer af den slesvigske Forening i Slesvig By med, at Foreningen har nægtet at give Oplysning om ydede Understøttelser. Bortset fra at Foreningen ingen Understøttelser yder, har Formanden og Næstformanden oplyst, at de ikke har modtaget nogen saadan Opfordring.

Tirsdag Aften holdt Forretningsudvalget i Slesvig By Møde og vedtog, at der skulde afkræves Arbejdsløse, som er Medlemmer af

Den slesvigske Forening, en Erklæring under Ed om mulig modtagen Understøttelse, idet der henvises til Lovens Straf for Mened. Hidtil har ingen aflagt den forlangte Ed.«

Hertil bemærker »Hmd.« 22. 2.:

Der synes at have været udbredt grundløse Rygter i tyske Kredse om en langt større pekuniær Understøttelse fra dansk Side, og at dette har været Anledningen til en Indgriben fra Myndighedernes Side, som ikke kan dømmes skarpt nok. Det maa haabes, at Myndighederne, naar det virkelige Forhold nu klarlægges, tager deres Forholdsregler tilbage og lader Retten ske Fyldest, saa de arbejdsløse faar den Understøttelse, som de efter Rigsloven har Krav paa.

Vi venter, at navnlig ogsaa Socialdemokraterne, baade af almindelige Retfærdighedshensyn, og fordi de betragter det som deres Opgave at afdæmpe Modsætningerne, her vil gribe ind og gøre deres Indflydelse gældende, saa dette utilbørlige Overgreb snart kan skaffes ud af Verden.

Men Forfølgelserne fortsattes paa andre Strøg. »Neue Flensb. Zeit.« 21. 2. skriver:

»I sidste Uge holdt den slesvigske Forening et Par Møder i Angel, Havetoft, Satrup Kirkeskov. Ved Møderne, der holdtes i private Hjem, mødte, efter Ordre fra Landraad Werther i Slesvig, Gendarmer og noterede de tilstedeværendes Navne. Navnene fra Mødet i Satrup blev oplæst samme Aften ved et Brandværnsbal i Rydde.«

Myndighedernes Optræden skulde ikke være forgæves: private forstod den næsten fuldkvædne Vise, — og Bladet fortsætter:

»Dagen efter sporedes Virkningen, idet Virksomheden Christoffersen & Co. i Satrup afskedigede 9 Arbejdere, der alle er Medlemmer af den slesvigske Forening. Christoffersen har nægtet at opgive Grunden til Afskedigelsen til Kommuneforstanderen, hvilket er nødvendigt for Beregning af Arbejdsløshedsunderstøttelsen. — — Tilstandene er nu saa krasse, at de stiller alt tidligere i Skygge, de overgaar endog Forholdene i Nordslesvig før Krigen — —«

Alt dette blev dog Social-Demokraterne for broget; »Flensb. Volkszeit.« omtalte Afskedigelserne og fortsatte: »Naar vi alene fordømmer det paa det skarpeste, at en Arbejdsgiver af politiske Grunde afskediger Arbejdere og gør dem brødløse, saa er i det foreliggende Tilfælde Sagen saa meget værre, som officielle Organer skal have deres Haand med i Spillet.«

Derefter fulgte en Beskrivelse af de overvaagede Møder i Havetoft og Satrup Kirkeskov, og Bladet sluttede:

»Passer dette, hvorom der ovenfor er Tale, saa har vi det her at gøre med et Myndigheds-Overgreb, der søger sin Lige. Vi anser det for Tilsynsmyndighedernes Pligt at gribe ind og drage Embedsmændene til Ansvar. Følgende moo fastslaas:

1) Om Landraad Werther har givet Landjægeren Ordre til at handle.

2) Paa Grundlag af hvilken Lov er det sket? 3) Har Landjægeren paa Brandværnsfesten meddelt Offentligheden de noterede Navne?

Efter Besvarelsen af disse Spørgsmaal vil vi yderligere tage Stilling til denne Begivenhed. Men saa meget skal allerede siges i Dag, at den tyske Sag ydes der en daarlig Tjeneste med saadanne Ting.«

Dette i Forbindelse med, at den flensborgske Snedkerfagforening blandede sig i Sagen, bevirkede, at Satrup-Firmaet slog bak og motiverede Afskedigelserne, idet det meddelte:

»Afskedigelsen fandt Sted, fordi disse 9 Arbejdere stadig skrev Tiggerbreve af den værste Art til København og Nordslesvig, i hvilke de fortalte, at de var sat paa Gaden af Firmaet Christoffersen og maatte leve fra Haanden i Munden. Først da Firmaet fik Kendskab til denne af Begærlighed dikterede Optræden, har det besluttet at afskedige dem.« —

— »Var det nu nødvendigt af den Grund at afskedige Arbejderne? Kunde Sagen ikke være ordnet paa anden Maade?« — spurgte »Sondb. Zeit.« (cit. »Dybbølp.« 26. 2.).

Men ikke nok hermed, Firmaet maatte bide i det sure Æble og genantage Arbejderne, dog — for at Nederlaget ikke skulde være fuldstændigt — mod et Lønfradrag paa 2 Penning pr. Time.

Afskedigelserne i Satrup ... hører til de mørkeste Punkter i den nationale Kamps Historie, skriver »Dybbølp.« 26. 2.

Alt dette standsede dog ikke Boykotningen mod de Danske i Angel. — »Flensb. Av.« meddeler 27. 2.:

Paa en Generalforsamling, som Spare- og Laanekassen i Klapholt har afholdt, blev det vedtaget at nægte alle Medlemmer af Den slesvigske Forening for Gottorp Amt enhver Kredit. En Kreditor blev straks tvungen til at tilbagebetale sit Laan. Ved denne Boykotning fra Laanekassens Side kommer mange Folk paa Landet i Betalingsvanskeligheder. En Del, der ikke var Medlemmer af Den slesvigske Forening, protesterede mod denne Ordning; men de var ikke stærke nok til at hindre Beslutningen.

Samtidig blev det vedtaget, at de Medlemmer af Den slesvigske Forening, der er arbejdsløse, skulde berøves deres Arbejdsløshedsunderstøttelse, og at Fordelingen af gratis Brød til dem straks skulde ophøre.

»Da de Mænd, der var til Stede i denne Forsamling, ogsaa sidder i Kommunalbestyrelsen,« skriver »Dybbøl-Posten« 28. 2., »skal deres Beslutning nok blive realiseret.« — »Hmd.« skriver 29. 2.:

Betegnende nok undlader den tyske Grænsepresse at omtale Affæren fra Klapholt i Angel, hvor Spare- og Laanekassen paa sin Generalforsamling vedtog ikke at yde Laan til Medlemmer af den

slesvigske Forening. Kun »Sonderburger Zeitung« tager Afstand med følgende Ord: »I Overensstemmelse med vort hidtil indtagne Standpunkt vilde vi beklage og fordømme, at den politiske Kamp saaledes gik over paa det økonomiske Omraade.«

Om muligt endnu meget mere fortæller os en Meddelelse om, at en Krigsinvalid (60 %) i Klapholt, der henvendte sig til Kommuneforstanderen for at komme i Betragtning ved Brændselsuddelingen, blev afvist med den Begrundelse, at han var Medlem af »Slesv. Foren«. og derfor ifølge Kommuneraadets Beslutning ingen Understøttelse skulde have. »Dybbølp.« kommenterer 29. 2.:

— Man savner Udtryk til at kendetegne en saadan Fremfærd over for en Mand, der har ofret sin Førlighed for det tyske Rige, da dette havde Brug for ham. Hvis det ikke var i Sydslesvig, det var sket, vilde det simpelthen være umuligt.

At disse uhyggelige Foreteelser ogsaa har gjort Indtryk andensteds, viser en Bemærkning i »Göteborg Morgenpost«, som med Henblik paa Begivenhederne i Slesvig By skriver (cit. »Dybbøl-Posten« 26. 2.):

»Meddelelsen lyder utrolig. Forudsat at den er rigtig, maa man erkende, at Tyskerne paa en noget mærkelig Maade takker »det ædle, danske Folk« for, hvad det har gjort og gør for at lindre Nøden i Tyskland, et Velgørenhedsværk, som ikke mindst Byen Slesvig har nydt godt af.«

Udførlige Oplysninger om Forfølgelserne og Stemningen over for dem, se »Dybbølp.« 28. 2.: »Nu skal ogsaa Angel terroriseres.«

Om Forbudet mod H. C. Andersens Eventyr i Aventoft se selvstændig Artikel i nærværende Hefte.

At ogsaa Tyskerne arbeider, ses bl. a. af den Iver, hvormed de benytter enhver Lejlighed til at feste og mindes gamle Sejre osv., se f. E. »Hmd.« 14. 2. Ogsaa andre Anledninger benyttes, — 10. 2. mindes som den Dag, der »for en vis Tid beseglede den nordslesvigske Hjemstavns Skæbne« (»Hmdl.« 14. 2., se ogsaa »Apenr. Tagebl.« 14. 2.).

For Ungdommen gøres der et stort Arbejde; Afdelingen i Læk har ved sine sidste Møder beskæftiget sig indgaaende med Danmark, da den tror, »at vi Tyskere ikke kan kende Modstandere for godt«, og paa lign. Maade gaar det til andre Steder i Ungdomsarbejdet paa Landet. (»Hmdl.« 14. 2., »Neue Tond. Zeit.« 6. 2.)

En af de virkelige Grunde til Bladforbudet, Nov.—Jan., var den, at de ramte Blade var skrevet paa Tysk; ogsaa herhjemme fandt adskillige, at dette Kampmiddel var illoyalt mod Tyskerne (at en anden Opfattelse er ved at arbejde sig frem, viser Dr. Petersen, Grams Artikel, og Tyskerne selv benyttede meget stærke Udtryk i den Anledning. Hvor hul denne Forargelse var, ses bedst af en Oplysning, som findes i »Neue Flensb. Zeit.« 19. 2., der meddeler, at der i Østpreussen findes flere tysksindede Blade paa polsk Sprog.

Tilsendte Bøger.

H. P. Hanssen: Fra Krigstiden.

(G. B. N. F.)

I et særdeles stateligt Udstyr og under Titlen »Fra Krigstiden« er H. P. Hanssen begyndt at udsende sine Dagbogsoptegnelser, spændende over alle Krigens fire Aar.

Et og andet er kendt fra tidligere Tid, idet Forfatteren har ladet Brudstykker trykke baade i »Gads Danske Magasin« og i »Tilskueren«; men dette forringer ikke Interessen ved den samlede Offentliggørelse. Hvad man hidtil kun har kendt stykkevis, vil man nu faa Anledning til at se i Sammenhæng, og ingen vil være i Tvivl om, at disse Optegnelser vil rumme et meget omfattende Stof af den allerstørste historiske og politiske Interesse. Det er da sikkert ogsaa ud fra denne Betragtning, Carlsbergfondet har muliggjort Udgivelsen.

Endnu foreligger kun to Hefter, og vi forbeholder os en udførlig Anmeldelse, naar Værket er afsluttet. Men saa meget kan siges allerede nu, at »Fra Krigstiden« vil blive et Kildeskrift af overordentlig Betydning — baade til Sønderjyllands og til Tysklands Historie. Man finder her redegjort for Forhold, som man forgæves vilde søge Oplysninger om andet Steds, og Fremstillingen er af saa levende og fængslende en Form, at man vanskeligt kan give sig løs under Læsningen. Midt i Strømmens Hvirvler at have faaet Tid til at gøre disse fyldige Optegnelser er en Bedrift, som de færreste vilde kunne gøre Forfatteren efter. Alle, som nærer Interesse for vore Folkefællers Skæbne Syd for Kongeaaen, kan vi paa det allervarmeste anbefale at læse denne Bog. Den vil blive staaende frem gennem Tiden.

Forøvrigt finder vi Grund til at henlede Opmærksomheden paa, at »Hejmdal« siden 19. Marts har bragt en Række Artikler om »Sprogforbud og Orlovsforbud under Verdenskrigen«, som i mange Henseender udfylder det Billede, Hanssen giver i sine Dagbogsoptegnelser af Myndighedernes Fremfærd. Artikelrækken indeholder Breve, sendt til »Hejmdal«s Redaktion eller til H. P. Hanssen personlig i Anledning af Forbudene. Ogsaa her har man et Kildemateriale af stor Værdi.

Thorkild Gravlund: Af Danskens Historie.
Skelstene. — Øsagnet. — Kongefærden.

(G. B. N. F.)

Med disse Smaahefter er det sagtens Gravlunds Mening at give levende Rids af de folkelige Forestillinger og de overleverede Sævaneformen, som har været bestemmende for Danskhedens Historie gennem tusinde Aar. Saadanne Forestillinger gemmer sig i Sted-

sagnene, knyttet bl. a. til Bygdeskellene, og ingen skal nægte, at Gravlund i Tidens Løb har samlet meget af Interesse paa dette Omraade. Men desværre — dertil indskrænker hans Evne sig i Hovedsagen. Brugen af det indsamlede Materiale, Vurderingen af dets Værd og Tolkningen af dets Betydning er han ganske ude af Stand til. I hvert Fald synes det saaledes efter disse tre Smaahefter at dømme.

Det er vel noget af en Forbrydelse at sige det; ikke desmindre er det en Kendsgerning, som flere og flere vil faa Øjnene op for: Naar Gravlund giver sig til at filosofere over Sagnene, ender det hyppigst i det rene Digteri og Dilettanteri. Det præger i afgørende Grad disse »Rids«, og selv med den bedste Vilje kan vi ikke indse, at de har nogen Værdi — ud over dette, at en Del Stedsagn er meddelt paa Tryk. Men ogsaa denne Meddelelse er sket paa en saadan Maade, at den kun med yderste Forsigtighed vil kunne bruges af den Forsker, der sidder inde med Forudsætningerne for at løse de Gaader, som det er Gravlunds ubestridelige Ære at have peget paa.

Holberg Aarbog 1923.
(G. B. N. F.)

Det udkomne fjerde Bind af »Holberg Aarbog« kan næppe siges at maale sig med det foregaaende. Enkelte af Afhandlingerne — f. Eks. om Holberg og Folketraditionen (af Reidar Th. Christensen) — synes at svæve meget langt ud og rettere at høre hjemme andetsteds. En fyldig Dokumentation af Holbergs Betydning for den russiske Komedie i det 18. Aarh. (af Stender-Petersen) indeholder meget af Værdi, men forekommer paa vigtige Punkter ret svag i metodisk Henseende. Den rene videnskabelige Løsagtighed præger Afhandlingen om »et Portræt og en Dedikation« (H. Ehrencrone-Müller). Den slutter med, at Autor — velbegrundet — sluger sin egen Hypotese, endnu inden Trykken er blevet tør.

Men selvfølgelig findes der ogsaa i dette Bind mindre Meddelelser af Betydning. Det gælder f. Eks. nogle supplerende Oplysninger om Holbergs Professor-Residens (R. Pauli) og en samtidigs Udtalelser om Holberg (Carl S. Petersen). I snæver filologisk Henseende er Afhandlingen om Skrivemaaden i Holbergs ældste Bøger (Sigurd Kolsrud) værdifuld.

Det er ikke at vente, at hver Aarbog skal være lige værdifuld. Imidlertid ser vi med Forventning hen til den kommende. Der foreligger fra 1922—23 saa indgaaende Holbergstudier, at Aarbogen vil have al Anlednning til at tage dem op til saglig og kritisk Vurdering. Redaktionen bør ikke undlade i Aarbøgerne at bringe Anmeldelser, der kan vejlede til virkelig Forstaaelse af de fremkomne Værker. Og disse Anmeldelsers videnskabelige Værdi vil bedre end den tilfældige Samling af Holberg-Smaastykker vise, med hvilken Autoritet vore ledende Holbergforskere sidder inde.

RIGSARKIVETS BIBLIOTEK